

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Anett Altmäe

**PAREMPOOLSUS EESTI PARLAMENDIERAKONDADE
PÕHIPROGRAMMIDES JA 2019. AASTA RIIGIKOGU
VALIMISTE VALIMISPLATVORMIDES**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Rein Toomla, MA

Tartu 2021

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Anett Altmäe, 17.05.2021

Kaitsmine toimub/kuupäev/ kell/kellaaeg/
...../aadress/ auditooriumis/number/.

Retsensent: /nimi/ (...../teaduskraad/),
..... /amet/

LÜHIKOKKUVÕTE

Vasak-parempoolsus on oluline mõõde võrdlevas poliitikas, mis võimaldab parteisid omavahel võrrelda. Dimensioonina on see tähtis nii parteile, valijale kui ka politoloogile. Antud töö käigus uuriti Eesti XIV Riigikogu koosseisu kuuluva viie erakonna (Eesti Reformierakond, Eesti Keskerakond, Eesti Konservatiivne Rahvaerakond, Isamaa Erakond, Sotsiaaldemokraatlik Erakond) parempoolsust eesmärgiga selgitada välja, kas Eesti parlamendierakondade põhiprogrammide ning 2019. aasta valimisplatvormide vahel esineb parempoolsuse nihe. Samuti pöörati tähelepanu sellele, millised parempoolsed tunnused programmides üleüldiselt esinevad.

Töö tulemuste saamiseks viidi läbi parteide põhiprogrammide ja 2019. aasta XIV Riigikogu valimiste valimisplatvormide sisuanalüüs tuginedes Manifesto Project'i teadlaste poolt väljatöötatud metoodikale. Kodeerimisele kuulusid viie parlamendierakonna viis põhiprogrammi ja viis valimisplatvormi. Töö põhirõhk on asetatud programmides esinevatele parempoolsetele väärtustele.

Tulemustes selgus, et parlamendierakondade põhiprogrammide ja 2019. aasta valimisplatvormide vahel esineb parempoolsuse nihe. Kõige suurem parempoolsuse nihe ilmnes Keskerakonna põhiprogrammi ja valimisplatvormi vahel, kõige väiksem Sotsiaaldemokraatliku Erakonna programmide vahel. Vaadeldes üldpildina parlamendierakondade parempoolsust ilmnes, et parteide põhiprogrammid on ühtlasemad ning valimisplatvormid hüplevamad. Kõige sarnasemalt kajastatud parempoolne tunnus nii põhiprogrammis kui ka valimisplatvormis on pooldav suhtumine militarismi. Teiste parempoolsete väärtuste puhul on erinevused suuremad.

Töö on oluline, sest avab uue mõõtme poliitilises diskussioonis, kuna autorile teadaolevalt pole parempoolsuse nihet Eesti parlamendierakondade programmides varem uuritud.

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. TEOREETILINE OSA	7
1.1. Ülevaade vasak-parempoolsusest	7
1.2. Parempoolsuse olemus	9
1.4. Partei positsioonide väljaselgitamise viisid	12
2. METODOLOOGIA	14
2.1. Manifesto Project'i vasak-parempoolsuse mõõtmise meetoodika	14
2.2. Meetoodikale omistatud puudused	16
3. ANDMEANALÜÜSI TULEMUSED JA JÄRELDUSED	18
3.1. XIV Riigikogu erakondade parempoolsus põhiprogrammides ja valimisplatvormides	18
3.1.1. Eesti Reformierakond	20
3.1.2. Eesti Keskerakond	22
3.1.3. Eesti Konservatiivne Rahvaerakond	23
3.1.4. Isamaa Erakond	25
3.1.5. Sotsiaaldemokraatlik Erakond	27
3.1.6. Parempoolsuse nihe erakondade põhiprogrammide ja valimisplatvormide vahel	28
3.2. Üldpilt parempoolsusest Eesti parlamendierakondade põhiprogrammides ja	30
valimisplatvormides	30
3.3. Järeldused	33
KOKKUVÕTE	34
KASUTATUD KIRJANDUS	36
LISAD	40

SISSEJUHATUS

Vasak-parempoolsus kui läbiv teema poliitilises diskussioonis, orientiir kodanikele poliitikas ning oluline mõõde parteide omavahelises eristamises etendab olulist rolli võrdlevas poliitikas. Vasak-parempoolsed seisukohad on aluseks mitmetele poliitilistele analüüsidele võimaldades uurida parteide konkurentsi, koalitsiooni loomist ja teisi poliitilisi protsesse. Dokumendid, kust ilmenvad parteide vasak-parempoolsed seisukohad, on parteiprogrammid (Fuchs & Klingemann 1990: 203; Jahn 2011: 746).

Käesolev töö keskendub parempoolsuse väljaselgitamisele Eesti XIV Riigikogu koosseisu kuuluvate erakondade: Eesti Reformierakonna, Eesti Keskerakonna, Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna, Isamaa Erakonna ning Sotsiaaldemokraatliku Erakonna põhiprogrammides ning 2019. aasta XIV Riigikogu valimiste valimisplatvormides. Täpsemalt võetakse vaatluse alla erakondade põhiprogrammid ning seejärel 2019. aasta valimisplatvormid uurides nendes võimalikku esinevat parempoolsuse nihet ehk erinevusi. Parempoolsuse väljaselgitamiseks võtab autor aluseks WZB Berliini sotsiaalteaduste keskuse juures tegutseva Manifesto Project'i uurimisgrupi poolt väljatöötatud meetodika vasak- ja parempoolsuse määratlemiseks. Eelnevalt lähtuvalt on töö põhieesmärgiks selgitada välja, kas Eesti parlamendierakondade põhiprogrammide ning 2019. aasta valimisplatvormide vahel esineb parempoolsuse nihe ning uurida, millised parempoolsed tunnused on dokumentides esindatud.

Töö tulemuste esitamisel lähtutakse järgnevatest uurimisküsimustest – millised parempoolsed väärtused on Eesti parlamendierakondade programmides esindatud ning, kas põhiprogrammi ja 2019. aasta valimisplatvormi vahel esineb parempoolsuse nihe. Et püstitatud küsimustele vastust leida viis autor läbi parteiprogrammide sisuanalüüsi Manifesto Project'i kodeerimisjuhiste põhjal. Kodeerimisele kuulus kümme parteidokumenti – 5 põhiprogrammi ja 5 valimisplatvormi.

Lähtudes uurimisteamast jaguneb töö kolme suuremasse peatükki. Esimeses peatükis tutvustatakse, tuginedes teaduskirjandusele, vasak-parempoolsuse kontseptsiooni ning avatakse lähemalt parempoolsuse sisu. Lisaks antakse ülevaade varasematest uuringutest,

mis on tegelenud 2019. aasta XIV Riigikogu valimiste valimisplatvormide sisuanalüüsiga.

Viimaks esitatakse ülevaade partei positsioonide väljaselgitamise viisidest. Teine peatükk tutvustab töös kasutatavat metodoloogiat ning sellele omaseid eeliseid ja puudusi. Manifesto Project'i uurimisgrupp on veendumusel, et parem- ja vasakpoolsus on mõõdetav. Mõõdetavuse aluseks on kindlad osalaused, mida saab liigitada vastavatesse standard kategooriatesse. Manifesto Project'i metoodika kohaselt leidub 26 vasakparempoolset tunnust, millest 13 on parempoolsed ning 13 vasakpoolsed. Metodoloogiast ülevaate andmisel tuginetakse metoodika väljatöötanud teadlaste poolt avaldatud kirjandusele (Budge, Klingemann, Volkens, Bara, & Tanenbaum 2001; Klingemann, Volkens, Budge, Bara, & McDonald 2006). Autor on teadlik, et metoodikaga kaasnevad puudused ning võtab neid arvesse. Vaatamata metoodika kitsaskohtadele leiab autor, et antud metoodika on sobivaim uurimaks põhiprogrammide ning valimisplatvormide parempoolsust, kuna võimaldab kõige edukamalt jõuda uurimisprobleemi lahendamiseni. Kolmas peatükk tutvustab andmeanalüüsi tulemusi ning esitab ülevaate parlamendierakondade põhiprogrammide ja 2019. aasta valimisplatvormide parempoolsusest, parempoolsuse nihkest ning toob välja enim esinenud parempoolsed tunnused. Lisaks võrreldakse parteiprogrammide parempoolsust omavahel. Tulemuste paremaks koondamiseks ning visualiseerimiseks on autor koostanud tabelleid ning jooniseid, mis moodustavad osa andmeanalüüsist.

Antud töö uurib parempoolsuse nihet, mida autorile teadaolevalt ei ole varem uuritud. Et andmemaht liialt suureks ei paisuks otsustas autor vaatluse alla võtta vaid Eesti parlamendierakonnad, mis võimaldab teha üldistusi XIV Riigikogu parempoolsuse osas. Seega avab töö olulise poliitilise mõõtme poliitilises diskussioonis ning annab sisendi jätkuuringuteks.

1. TEOREETILINE OSA

1.1. Ülevaade vasak-parempoolsusest

Vasak-parempoolsust on aegade jooksul iseloomustatud läbi vastandumiste lähtudes universaalsetest, majanduslikest, poliitilistest, kultuurilistest ning õiguslikest teguritest. Käesolev peatükk tutvustab lähemalt erinevaid vasak-parempoolsuse käsitlusi ning avab neid lähemalt.

Vasak-parempoolsus võimaldab paigutada parteisid poliitilisel maastikul ja tuvastada neile olulised pidepunktid poliitikas. Läbi vasak-parempoolsuse saavad parteid esitada ülevaate enda seisukohtadest erinevate teemade puhul. Võttes arvesse parteide seisukohti on valijatel võimalus otsustada, milline partei nende huvidele kõige paremini vastab (Giebler, Meyer & Wagner 2019: 1). Ühtlasi kehastab vasak-parempoolsus läbivat konflikti sõltuvalt ajast ja kohast hõlmates endas vastandlikke hoiakuid, mille alusel iseloomustatakse erinevaid erakondi (Bogdanor 1991: 324; Mölder 2019b: 196; Rovny & Whitefield 2019: 5). Lisaks võimaldab vasak-parempoolsuse mõõde paremini orienteeruda poliitilises teabes ning erakondade poliitilistes programmides (Pioro, Schwartz & Davidov 2011: 541). Seega on vasak-parempoolsusel tähtis osa poliitilisel maastikul olles oluline mõõde nii valijate, erakondade kui ka politoloogide jaoks.

Vasak-parempoolsuse mõõtmest saab kõnelda alates Prantsuse revolutsioonist, mil Prantsuse Rahvussammas eristus kaks leeri – vasakul pool istuv kodanlus, kelle eesmärgiks oli monarhia tasalülitamine ja paremal pool asetsev *ancient regime*'i ehk monarhia toetusrühm (Knapp & Wright 2006: 1). Kui veel 19. sajandi alguses, mil taastati monarhia, määras vasak-parempoolsuse sisu revolutsiooni toetamine või mittetoetamine, siis 20. sajandi alguseks oli vasak-parempoolsus omanud sügavama tähenduse ning juurdunud poliitilisse diskussiooni tähistades laiemaid poliitilisi konflikte (Bogdanor 1991: 324; Knapp & Wright 2006: 1-2).

Tööstusrevolutsiooni käigus kerkis esile uus sisu vasak-parempoolsuses. Revolutsiooni käigus seisid vasakpoolsed töölisklassi eest ning parempoolsed rõhusid kapitalistide ja eraettevõtjate edule (Bogdanor 1991: 324). Ka Ameerika sotsioloog Seymour Martin

Lipset on leidnud, et klassidevahelise võitluse idee vormis vasak-parempoolsuse sisu. Parempoolsusele peeti omaseks aristokraatia ja konservatismi toetamist ning vasakpoolsusele sotsiaalseid reforme ja egalitarismi (Lipset 1960: 132). Lipset tõdeb, et läbi aegade on lisaks klassidevahelisele võitlusele vasak-parempoolsuse olemust mõjutanud mitmesugused majanduslikud ja poliitilised olud. Ta toob välja järgnevad vastandused vasak-parempoolsuses: „demokraatia vs. monarhia, vabaturu süsteem vs. traditsioonilised majanduslikud piirangud, sekularism vs. klerikalism, maareform vs. suuromand maale, sotsiaalreform vs. *laissez-faire*, sotsialism vs. kapitalism.“ (Lipset 1954: 1134). Lipset ise on näinud vasakpoolsust kui sotsiaalsele, poliitilisele ning majanduslikule võrdsusele rõhujat ning parempoolsust kui traditsioonilise ja hierarhilise sotsiaalse korra eest seisjat. Vasak-parempoolsus vastandub Lipseti järgi just võrdsuse osas – vasakpoolsus peab seda oluliseks, parempoolsus vastupidiselt mitte (Lipset 1954: 1135). Seega on eelkirjeldatud käsitluste järgi vasak-parempoolsuse mõõde eri aegadel omanud mitmesugust sisu olles mõjutatud klassidevahelisest võitlusest, majanduslikest ja poliitilistest oludest.

Sarnaselt Lipsetile on Itaalia politoloog Norberto Bobbio oma raamatus „Left and Right. The Significance of a Political Distinction“ võtnud aluseks just võrdsuse ja ebavõrdsuse määratlemaks vasak-parempoolsust. Bobbio vastandab vasak-parempoolsust pidades parempoolsusele omaseks ebavõrdsust ja vasakpoolsusele võrdsust. Selle käsitlusega sai Bobbio kriitika osaliseks. Nimelt väljendas Itaalia ülikooliprofessor Alessandro Pizzorno rahulolematust leides, et sobivam on vasak-parempoolsust eristada võttes aluseks kaasamise ja kõrvalejätmise. Selle käsitluse järgi on vasakpoolsusele omane kaasamine, seehulgas kodanikuõiguste omistamine, ja parempoolsusele kõrvalejätmine ehk kodanikuõiguste andmise välistamine (Bobbio 1996: 10-11). Üha rohkem on vasak-parempoolsuse sisu määrama hakanud kultuurilised faktoreid, mille hulka kuuluvad näiteks traditsioonilised eluviisid, immigratsioon, religioon ning sooline võrdõiguslikkus (de Vries, Hakhverdian & Lancee 2013: 223; Giebler, Meyer & Wagner 2019: 5).

Võttes aluseks Bobbio vasak-parempoolsuse määratluse ning ühendades selle Comparative Manifesto Project'i poolt väljatöötatud vasak-parempoolsuste väärtustega on Detlef Jahn tulnud välja käsitlusega, mis seostab vasakpoolsust sotsialismi ja võrdsusega

ning parempoolsust konservatismi, liberalismi ja ebavõrdsusega (Jahn 2011: 745-751). Lähtudes eelnimetatud ideoloogiatest – sotsialismist, liberalismist ja konservatismist esitab Jahn vasak- ja parempoolsusele omased tunnused (vt tabel 1). Parempoolsusele peab ta omaseks järgmisi väärtusi: heaoluriigi piiramine, vabamajandus, majanduslik alalhoidlikkus, traditsiooniline moraal, kodanikumeelestatus ning rahvuslik eluviis. Vasakpoolsusele on Jahni jaotuse kohaselt omased väärtused nagu riigistamine, kontrollitud majandus, majanduslik planeerimine ning turu reguleerimine (Jahn 2011: 752-753).

Tabel 1. Detlef Jahni käsitluse järgi vasak-parempoolsusele omased väärtused (Jahn 2011: 753).

Vasakpoolsed	Parempoolsed	
Sotsialism	Liberalism	Konservatism
Riigistamine	Heaoluriigi piiramine	Traditsiooniline moraal
Kontrollitud majandus	Vabamajandus	Kodanikumeelestatus
Majanduslik planeerimine	Majanduslik alalhoidlikkus	Rahvuslik eluviis
Turu reguleerimine		

1.2. Parempoolsuse olemus

Rahvusvahelise sotsiaalteaduste entsüklopeedia kohaselt kujundavad parempoolsust kultuurilised ja sotsiaalsed probleemid. Nende probleemide hulka arvestatakse aborti, samasooliste abielu, sekularismi ja multikultuursust (McDonald 2018).

Parempoolsusele peetakse omaseks erinevaid väärtuseid. Esiteks peab parempoolsus oluliseks vabadust, religiooni ning kultuuri. Kusjuures kultuur on parempoolsete jaoks niivõrd oluline, et ületab poliitika ning majanduse tähtsuse. Parempoolsetele on omane kuuluda mingisugusesse rühma, kus on võimalik sotsialiseeruda. Rühmaks võib olla, kas perekond, kirik, vabatahtlike organisatsioon või kohalik kogukond. Lisaks eelnevale rõhutakse ka etnilisusele, rahvuslikkusele ning vanadele traditsioonidele. Just vanad traditsioonid kujundavad ühiskonna ühtsuse ja õnne. Kuna rahvusluse ning kultuuri

temaatika on parempoolsete jaoks hindamatu, siis multikultuursust ning rahvusvahelisust ei toetata (McDonald 2018).

Parempoolsust esindavad mitmed ideoloogiad, nende seas liberalism ja konservatism. Konservatiivid toetuvad suures osas Nietzsche ideedele. Lähtutakse ka arusaamast, et ebavõrdsus on looduse poolt ettemääratud. Samuti peetakse oluliseks traditsioone, loomulikku sotsiaalset korda ning harmooniat. Liberaalid leiavad, et inimesed määravad ise enda saatuse, mis sõltub inimese töökusest, potentsiaali realiseerimisest ning võimekusest. Kusjuures üheks eelduseks on, et ühiskonnas on tagatud individuaalne vabadus. Selle käsitluse järgi ootab saamatuid vaesus ning töökaid rikkus. Lisaks peavad liberaalid tähtsaks majanduslikke vabadusi nagu vaba turumajandus, vaba ettevõtlus ja riigi vähene sekkumine majandusse (Jahn 2011: 751).

Anders Widfeldt (2011: 11) on seostanud parempoolsust ebavõrdsuse ja privileegidega. Ebavõrdsust sissetulekutes ning üldises rikkuses ilmestab Widfeldt näitega võttes aluseks sotsiaalmajandusliku mõõtme. Ta lähtub omandiõigusest, maksustamisest ja turu regulatsioonidest leides, et ettevõtlikkust tuleb austada ning hinnata. Teatud ettevõtjate toetamine aga külvab ebavõrdsust. Veel näitlikustab Widfeldt parempoolsust läbi sotsiaalkultuurilise mõõtme – rahvuse, kultuuri ja rände. Nende valdkondade puhul rõhub parempoolsus sellele, et lõimimist erinevate rahvuslike ja kultuuriliste gruppide vahel pole vaja. Seejuures tuleb eelisseisundisse asetada just enda grupi huvid (Widfeldt 2011: 11).

Seega saab järeldada, et parempoolsuse olemus tuleneb peamiselt sotsiaalsetest, majanduslikest, õiguslikest ning kultuurilistest teguritest ning parempoolsust esindavad levinud ideoloogiad nagu konservatism ja liberalism.

1.3. Eesti erakondade 2019. aasta valimisplatvormide varasemad sisuanalüüsid

2019. aasta valimisplatvormide sisu on varasemalt uurinud Martin Mölder ja Rein Toomla.

Martin Mölderi uurimusega 2019. aasta Riigikogu valimisplatvormide peamistest teemadest ja erakondadevahelistest erinevustest saab tutvuda raamatus „Riigikogu valimised 2019: väärtuste tulek Eesti poliitikasse“. Mölder viis läbi statistilise tekstianalüüsi, mille tulemused näitavad, et parteide valimisplatvormides on käsitletud teemasid nagu ettevõtlus; koolid ja haridus; loodus ja loodusvarad; riigivalitsemine; lapsed ja pere; Eesti globaalses maailmas; julgeolek; tervishoid ja sotsiaalne kaitse; kohalik, regionaalne. Läbiviidud statistilise tekstianalüüsi põhjal järeldas Mölder, et erakondade valimisplatvormides esineb teemasid, mida peavad kõik parteid oluliseks, kuid on ka teemasid, mille põhjal saab neid eristada. Kusjuures eristatavaid teemasid on oluliselt rohkem. Teemad, mida peavad kõik parteid tähtsaks on haridus. Ka lapsed ja pere on valdavalt kõigi erakondade jaoks oluline (va Elurikkuse Erakond). Tulles eristuvate teemade juurde, siis Keskerakond, erinevalt Reformierakonnast, rõhub valimisplatvormis regionaalsetele küsimustele, Eesti Konservatiivne Rahvaerakond peab oluliseks sotsiaalset ning riiklikku julgeolekut, võimul olnud parteid ettevõtlust ja äri (Mölder 2019a: 152-169).

Lisaks on 2019. aasta erakondade valimisplatvorme analüüsinud Rein Toomla ning esitanud vastava ülevaate Riigikogu Toimetiste artiklis (2019/39). Toomla kasutas Riigikogu poliitilise struktuuri uurimisel Manifesto Research Group'i (MRG) meetodikat, võttes aluseks parteide valimisplatvormid, kuid teisendas MRG 200-pallilise skaala kümnepalliseks. Toomla artikkel vaatab tervet Riigikogu koosseisu ehk 101 liikme asukohta vasak-parem skaalal. Sellega eeldab ta, et iga erakonna liige esindab partei valimisplatvormi vasak-parempoolset tulemust. Artiklist nähtub, et 2019. aasta Riigikogu asub vasak-parem skaalal punktis 5,75. Seega on Riigikogu koosseis pisut paremale kalduv. Toomla arvab, et paremale poole kaldumine võis tuleneda riigireformist, mille käigus üritati riigivalitsemist tõhusamaks muuta. Siiski tõdeb Toomla, et peamiselt on Riigikogu ikkagi tsentristlik ning suuri muutusi vasak-parem skaalal ei esine (Toomla 2019: 171-180).

Käesolev uurimus erineb Martin Mölder ja Rein Toomla uurimusest – sisuanalüüsi koostamiseks võetakse vaatluse alla lisaks Riigikogusse kuuluvate erakondade valimisplatvormidele ka parteide põhiprogrammid ning uuritakse, mida sisaldab Eesti

parlamendierakondade parempoolsus ning kas programmide vahel esineb parempoolsuse nihe.

1.4. Partei positsioonide väljaselgitamise viisid

Vasak-parempoolsetel parteide positsioonidel on tähtis koht politoloogias olles aluseks politoloogide tööle. Erakondade seisukohad võimaldavad uurida näiteks poliitilist esindatust ning valitsuskabineti stabiilsust (Gabel & Huber 2000: 94). Partei positsioonide väljaselgitamiseks eristatakse kuut erinevat lähenemisviisi – *a priori* hinnang, sekundaarne lugemine (*secondary reading*), massiuuring, eliidiuuring, partei programmide ja manifestide analüüs ning ekspertuuring (Mair 1999: 1-24). Nimetatud lähenemisviisidele on väljatöötatud just neile sobivad meetodid. Lähenemisviisidest levinuimad on ekspertuuringud, massiuuringud ja partei programmide ja manifestide sisuanalüüsid. Kui ekspert- ja massiuuringud edastavad poliitiliste ekspertide ja valijate vaateid, siis valimisplatvormide analüüsi põhjal saadud andmed on erapooletud (Dinas & Gemenis 2010: 427-428).

Massiuuringud on levinud viis läbi mille tehakse kindlaks valijate või parteide seisukohad (Mair 1999: 6). Massiuuringuid kasutavad aktiivselt *Eurobarometer* ja *World Values Survey*, kes rakendavad meetodina rahva küsitlemist olenevalt eesmärgist. Eesmärgiks võib olla näiteks valijate vasak-parempoolsuse ning hääletuskavatsuse väljaselgitamine (Gabel & Huber 2000: 98). Erakondade seisukohad selgitatakse välja kahe lähenemisviisi põhjal. Esimene lähenemine seisneb vastajate poolt erakondade paigutamises vasak-parem skaalale. Teine lähenemine on suunatud vastajate enesepaigutamisele vasak-parem skaalal. Enesepaigutust arvesse võttes liidetakse andmed erakonna eelistusega (Mair 1999: 6). Massiuuringutele on omistatud ka puudusi. Peter Mairi arvates lasub massiuuringute kohal oht väärtõlgendustele (Mair 1999: 16).

Ekspertuuringud seisnevad ekspertide poolt hinnangute andmises. Ekspertuuringute käigus hindavad riikide spetsialistid konkreetseid parteisüsteeme ning nendes olevaid parteisid. Vastavalt hinnangule määratakse erakonna vasak-parempoolne positsioon (Gabel & Huber 2000: 94, 98). Ekspertuuringute puhul on eelisteks spetsialistide ligipääs allikatele ja informatsioonile, paindlikkus ning dimensioonide deduktiivne kujundamine

(Hooghe, Bakker, Brigevich, de Vries, Edwards, Marks, Rovny, Steenbergen & Vachudova 2010: 3). Siiski leitakse, et ekspertuuringutega kaasnevad ka puudused. Neid koostatakse ebakorrapäraselt ning mitmesugustes formaatides (Gabel & Huber 2000: 94, 98). Lisaks ei pruugi uuringus osalevate ekspertide ring olla piisavalt suur, kas eksperdi ebapädevuse või piiratud info kättesaadavuse tõttu (Hooghe et al. 2010: 3-6).

Kõige levinuim viis politoloogias erakondade positsioonide kindlaks tegemisel on partei manifestide sisuanalüüs (Dinas & Gemenis 2010: 427). Programmid on olulised dokumendid läbi mille saavad valijad hinnata, kelle lubadused neid enim köidavad. Parteide programmid võimaldavad välja selgitada erakondade vastused mitmete poliitilistele küsimustele olles esinduslikud dokumendid, millesse on koondatud kogu partei ühised seisukohad. Oluline eelis valimisplatvormide puhul on nende järjepidevus – programme antakse välja kindlate ajavahemike möödudes, mistõttu saavad uurijad kaardistada erakondade seisukohtade muutusi. Lisaks võimaldab valimisplatvormide analüüs viia läbi võrdlusi erinevate erakondade vahel (Alonso, Volkens, Cabeza & Gómez 2012: 1).

2. METODOLOOGIA

2.1. Manifesto Project'i vasak-parempoolsuse mõõtmise meetodika

Parempoolsuse uurimiseks võeti aluseks Manifesto Project'i (MP) uurimisrühma (endiste nimedega *Manifesto Research Group*, *Comparative Manifestos Project*, praegu tegutsetakse *Manifesto Research on Political Representation* ehk MARPORI uurimisgrupi nime all) poolt väljatöötatud vasak-parempoolsuse mõõtmise meetodika. Antud meetodika võimaldab analüüsida parteide vasak-parempoolsust parteiprogrammide sisuanalüüsi põhjal (Manifesto Project 2021). Käesolev peatükk esitab lühiülevaate MP uurimisgrupi vasak-parempoolsuse mõõtmise meetodikast.

Manifesto Project tegeleb aktiivselt erakondade valimisplatvormide sisu analüüsimisega alates aastast 1979 (Volkens 2002: 1). Projekt on avaldanud teemakohaseid raamatuid ning koostatud suuremahulise andmekogu (Budge et al. 2001; Klingemann et al. 2006; Manifesto Project 2021). MP uurimisgrupi meetodikat on aegade jooksul täiendatud, näiteks postkommunistlike Kesk- ja Ida Euroopa riikide jaoks 53 erikategooria lisamisega. Eri kategooriad olid vajalikud seoses nimetatud regiooni demokratiseerumisega. Samas ei mängi need muutused rolli algse meetodika terviklikkuses (Klingemann et al. 2006: 44, 172). Manifesto Project'i andmekogu on suur, hõlmates endas üle tuhande erakonna andmeid 1945. aastast tänapäevani. 2021. aasta mai seisuga on andmekogus 4728 parteiprogrammi, sealhulgas Eesti parlamendivalimistel osalenud erakondade platvormid aastast 1992 kuni 2015 (Manifesto Project 2021).

MP uurimisgrupi poolt väljatöötatud meetodika põhineb valimisplatvormide sisuanalüüsil, mis on parteide positsioonide uurimiseks efektiivne mitmel põhjusel. Programmid analüüsiallikana on ratifitseeritud, autoriteetsed, regulaarselt väljaantavad ning väljendavad kogu partei seisukohti. Lisaks eelnimetatule on võimalik programmide sisuanalüüsi põhjal teha kindlaks parteide seisukohtade muutusi (Klingemann et al 2006: 164-165). Oluline on mainida, et programmides panustatakse enim ühele kindlale teemavaldkonnale, milles üritatakse näida tugevana. Seeläbi tahetakse võita valijate usaldusväärsus (Budge et al. 2001: 79).

MP metoodika põhineb parteiprogrammides osalauseste ehk kvaaslausete kaardistamises, mis paigutatakse sisule vastavasse standard kategooriasse. Juhul kui üks lause paigutub sisu poolest kahte kategooriasse, siis lause poolitatakse. MP grupi metoodikamudeli kohaselt esineb 56 erinevat poliitilist kategooriat, kuhu lauseid paigutada (vt lisa 1). 26 kategooriat 56-st on vasak- või parempoolsed, seehulgas 13 vasakpoolsed ja 13 parempoolsed (vt tabel 2, lisa 2). Osalauseid paigutatakse seitsmesse teemablokki – 1) välissuhted, 2) vabadus ja demokraatia, 3) poliitiline süsteem, 4) majandus, 5) heaolu ja elukvaliteet, 6) ühiskond ja 7) sotsiaalsed grupid. Juhul, kui parteiprogrammis sisalduv lause ei sobi sisuliselt ühegi kategooria hulka, siis liigitatakse see tühja kategooriasse (kood 000). Lisaks võib juhtuda, et kodeerimisel jääb mõni kategooria tühjaks, kuna pole programmis kajastust saanud (Klingemann et al. 2006). Parteide vasak-parempoolse tulemuse saamiseks arvutatakse välja lausete osakaal kogu valimisplatvormis ning lahutatakse parempoolsetest lausete osakaalust vasakpoolsete lausete osakaal. Tulemuse väljaselgitamise järel kantakse erakonnad 200-punktilisele skaalale -100 kuni +100, kus -100 tähistab äärmuslikku vasakpoolsust ning +100 äärmuslikku parempoolsust, null märgib tsentrit (Budge et al. 2001: 21-24).

Tabel 2. MP metoodika järgi vasak- ja parempoolsed väärtused (Budge et al. 2001: 22).

Vasakpoolsed	Parempoolsed
103 Anti-imperialism	104 Militarism: positiivne
105 Militarism: negatiivne	201 Vabadus ja inimõigused
106 Rahu	203 Konstitutsionalism: positiivne
107 Internatsionalism: positiivne	305 Poliitiline autoritaarsus
202 Demokraatia	401 Vabamajandus
403 Turu reguleerimine	402 Majanduslikud stiimulid
404 Majanduslik planeerimine	407 Protektsionism: negatiivne
406 Protektsionism: positiivne	414 Majanduslik ortodoksia
412 Kontrollitud majandus	505 Heaoluriigi piiramine
413 Riigistamine	601 Rahvuslik elulaad: positiivne
504 Heaoluriigi laiendamine	603 Traditsiooniline moraal: positiivne
506 Hariduse laiendamine	605 Seadus ja kord
701 Töötavad grupid: positiivne	606 Kodanikumeelestatus

2.2. Metoodikale omistatud puudused

Igal väljatöötatud metoodikal on omad eelised ning puudused. Käesolev peatükk vaatleb lähemalt Manifesto Project'i metoodikaga seotud kitsaskohti ning toob välja metoodika eelised.

MP metoodika peamiseks kitsaskohtadeks on peetud liigset subjektiivsust käsitsi kodeerimisel, kodeeritud tulemuste vähest usaldusväärsust ning vasak-parem skaala muutumatust (Benoit & Laver 2007; Mikhaylov, Laver & Benoit 2012; Pelizzo 2003).

MP metoodikale on ette heidetud tulemuste usaldusväärsuse vähesust. Kuna projekti metoodika seisneb inimese poolt teksti käsitsi kodeerimises, siis kerkib esile subjektiivsuse küsimus – erinevad kodeerijad võivad liigitada parteiprogrammides sisalduvaid lauseid erisugustesse kategooriatesse, kuna mõistavad lausete sisu isemoodi (Mikhaylov, Laver & Benoit 2012: 79). Politoloogid Slava Mikhaylov, Michael Laver ja Kenneth R. Benoit on läbiviinud vastavad uuringud analüüsima inimkodeerijate poolt kodeerimisel saadud tulemuste usaldusväärsust. Nad võtsid aluseks erinevate kodeerijate poolt analüüsitud parteiprogrammid ning kodeerisid need üle. Uuringute tulemused näitavad, et metoodika on vastuvõtlik kodeerimisvigadele ning seetõttu on vead laialt levinud. Kui midagi on aktsepteeritavaks usaldusväärsuse koefitsiendiks vähemalt 0,8, siis MP kodeerimiste usaldusväärsuse näitaja on vahemikus 0,3-0,5. Usaldusväärsuse koefitsient seisneb siinkohal selles, kui usaldusväärseks saab pidada kodeeritud tulemusi. Kui usaldusväärsuse koefitsient ületab künnist 0,8 siis peetakse antud metoodika puhul saadud tulemusi usaldusväärseteks. Lisaks on probleemne metoodika puhul väärklassifitseerimine, mida ilmestavad enim eksimusi põhjustavad kategooriad. Nendeks kategooriateks on „poliitiline autoriteetsus“ (kood 305) ja „majanduslik planeerimine“ (kood 404) (Mikhaylov, Laver & Benoit 2012: 78-91).

Metoodikale on kriitikat omistanud ka Itaalia politoloog Riccardo Pelizzo oma töös „Party Positions or Party Direction? An Analysis of Party Manifesto Data“ (Pelizzo 2003). Pelizzo nendib oma töös, et MP metoodika puhul ilmneb andmete paikapidavusega probleeme. Seda probleemi näitlikustab ta peamiselt Itaalia erakondade

tulemustele toetudes. Samas toob ta välja ka andmete usutavuse probleemid Hollandi, Austria, Belgia, Taani, Prantsusmaa ning Saksamaa puhul (Pelizzo 2003: 67-89). Pelizzo leiab, et MP meetoodika ei aita välja selgitada parteide positsioone. Seevastu annab MP meetoodika võimaluse uurida parteide liikumist. Pelizzo arvates tingib liikumise vajadus kohaneda uute poliitiliste oludega. Ta järeldab – selleks, et partei suudaks valimistel teistele konkurentsi pakkuda, tuleb oma seisukohti aegade jooksul ümber kujundada (Pelizzo 2003: 83).

Teise olulise kitsaskohana on MP meetoodikas väljatoodud vasak-parempoolsete väärtuste muutumatus. Seega ei võta kriitikute arvates MP poolt väljatöötatud vasak-parempoolsed väärtused arvesse ühiskonnas toimuvaid muutusi ning konteksti (Benoit & Laver 2007: 94-95). Lisaks leiavad kriitikud Benoit ja Laver, et ekspertuuringud on valimisplatvormide sisuanalüüsi läbiviimiseks täpsemad. Seda seetõttu, et MP meetoodika puhul kaasneb matemaatiline piiratus ning muu ebavajalik „müra“, mis ekspertuuringute puhul ei ilmne (Benoit & Laver 2007: 103).

Töö autor on teadlik, et parteide põhi- ja valimisplatvormide kontentanalüüsil MP meetoodika põhjal on oht kodeerimisvigadele ning väärtõlgendustele. Töö autor rõhutab, et töö tulemustesse tuleb suhtuda kriitiliselt, kuna iga kodeerija mõistab programmide sisu isemoodi. Samuti on autor teadlik, et 2019. aasta Riigikogu valimiste valimisplatvormide sisuanalüüsid ilmuvad ka Manifesto Project'i andmebaasi, kuid autor tegi kindla valiku ise programmid läbikodeerida. See annab võimaluse edaspidistes uurimustes testida kodeerimise usaldusväarsust. Olenemata meetoodikale omistatud puudustest leiab autor, et MP meetoodika on parim antud töö kontekstis, kuna võimaldab jõuda autori poolt küsitatud uurimusprobleemi lahendamiseni.

3. ANDMEANALÜÜSI TULEMUSED JA JÄRELDUSED

Käesolev peatükk võtab kokku parempoolsuse Eesti parlamendierakondade põhiprogrammide ning 2019. aasta XIV Riigikogu valimiste valimisplatvormide sisuanalüüsil saadud tulemused. Erakondi, mis kuuluvad XIV Riigikogu koosseisu on viis – Eesti Reformierakond (REF), Eesti Keskerakond (KESK), Eesti Konservatiivne Rahvaerakond (EKRE), Isamaa Erakond (IE), Sotsiaaldemokraatlik Erakond (SDE).

Tulemuste saamiseks kodeeris autor Manifesto Project'i (MP) metoodikast lähtudes ja vastavatele kodeerimisjuhiste tuginedes parteide põhiprogrammid ja valimisplatvormid läbi. Antud peatükis keskendutakse programmides esinevatele parempoolsetele väärtustele, mida MP metoodika kohaselt on 13 (Budge et al. 2001: 22). Andmemah, mida autor analüüsis on suur – viis põhiprogrammi ning viis valimisplatvormi kogumahu 337 lehekülge. Parteide põhiprogrammid ja valimisplatvormid on leitavad erakondade kodulehekülgedelt.

3.1. XIV Riigikogu erakondade parempoolsus põhiprogrammides ja valimisplatvormides

Väärtused, mis moodustavad parteide parempoolsuse on järgmised: militarism: positiivne (kood 104); vabadus ja inimõigused (kood 201); konstitutsionalism: positiivne (kood 203); poliitiline autoritaarsus (kood 305); vabamajandus (kood 401); majanduslikud stiimulid (kood 402); protektsionism: negatiivne (kood 407); majanduslik alalhoidlikkus (kood 414); heaoluriigi piiramine (kood 505); rahvuslik elulaad: positiivne (kood 601); traditsiooniline moraal: positiivne (kood 603); seadus ja kord (kood 605); kodanikumeelestatus (kood 606) (Budge et al. 2001: 22).

Alapeatükis on analüüsitud alljärgnevaid parteiprogramme:

Põhiprogrammid

- Reformierakonna programm (2005)
- Eesti Keskerakonna programm (2018)

- Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna konservatiivne programm (aastat pole märgitud)
- Isamaal põhiprogramm puudub, kasutatud on Isamaaliidu põhiprogrammi (2005)
- Sotsiaaldemokraatliku Erakonna programm (2003)

2019. aasta XIV Riigikogu valimiste valimisplatvormid

- Reformierakonna valimisprogramm 2019. aasta Riigikogu valimisteks „Parem Eesti!“
- Eesti Keskerakonna valimisplatvorm „Õiglane Eesti kõigile!“
- Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna programm „Eesti eest!“
- Isamaa programm Riigikogu valimisteks (2019)
- Sotsiaaldemokraatliku Erakonna programm 2019. aasta Riigikogu valimisteks

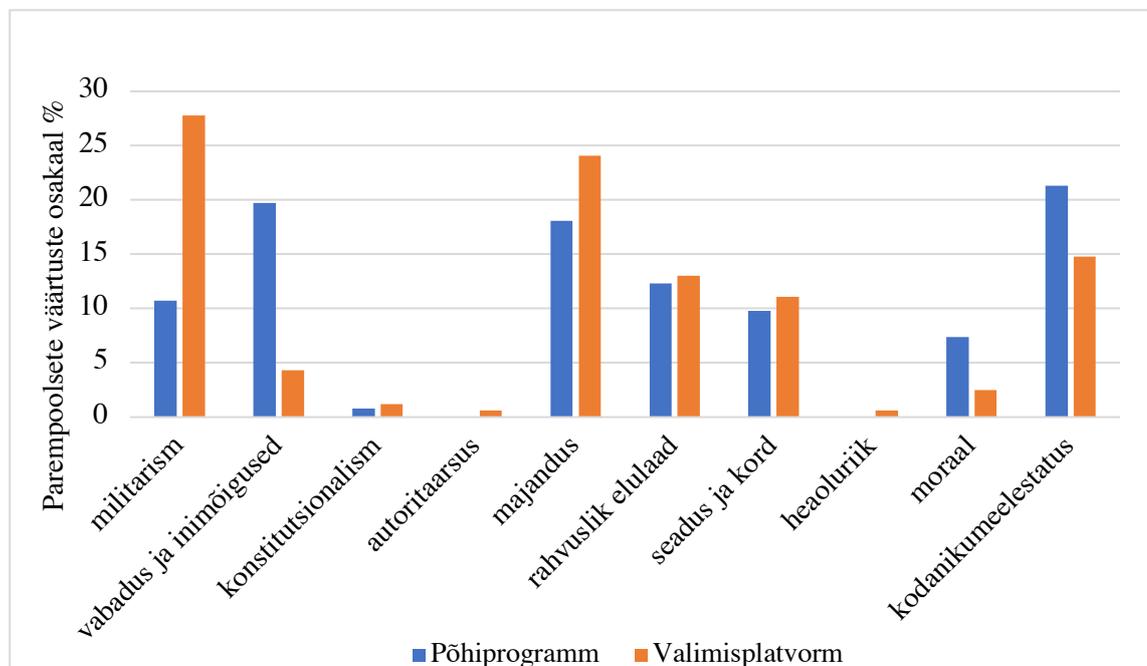
Alapeatükkides 3.1.1.-3.1.5. esitatud joonistel on kujutatud parempoolsete väärtuste osakaal kõikide parempoolsete tunnuste seas, mis esinesid erakondade põhiprogrammides ning valimisplatvormides. Et jooniseid oleks parem lugeda lühendas autor väärtuste nimetusi ning liitis parempoolse majanduse tunnused ühise nimetuse alla. Parteidokumentides esinenud parempoolsete väärtuste hulka ning osakaalu kõigi osalauseste seas käsitleb tabel 3. Lisaks tabelile nr 3 ja alapeatükkides esitatud joonistele on lisades olemas iga parempoolse väärtuse hulka ning osakaalu kajastavad tabelid viie parlamendierakonna kohta (vt lisa 3.1-3.5). Parempoolsuse nihke arvutamisel lähtuti põhimõttest liita kokku iga parempoolse väärtuse vahed põhiprogrammis ja valimisplatvormis. Vastavate arvutuste põhjal saadakse tulemus vahemikus 0-200%. Et saadud tulemus mahuks 100% skaalale jagatakse tulemus kahega. Tekib skaala, kus 0% tähistab nihke puudumist ja 100% absoluutset erinevust. Erakonnad on alapeatükkides järjestatud lähtudes XIV Riigikogu valimiste tulemustest ning saadud mandaatide hulgast – Eesti Reformierakond (34 kohta), Eesti Keskerakond (26 kohta), Eesti Konservatiivne Rahvaerakond (19 kohta), Isamaa Erakond (12 kohta), Sotsiaaldemokraatlik Erakond (10 kohta).

Tabel 3. Parempoolsete lausete hulk ja osakaal kõigi osalauseste seas Eesti parlamendierakondade põhiprogrammides ja valimisplatvormides.

Erakond	Parempoolsete lausete hulk põhiprogrammis	Parempoolsete lausete osakaal põhiprogrammis	Parempoolsete lausete hulk valimisplatvormis	Parempoolsete lausete osakaal valimisplatvormis
KESK	82	16,8%	148	19,1%
EKRE	142	34,2%	46	36,5%
IE	310	33,7%	169	22,6%
REF	122	31,9%	162	19,8%
SDE	119	23,9%	125	13,5%

3.1.1. Eesti Reformierakond

Joonis 1 esitab ülevaate parempoolsete väärtuste osakaalust kõigi parempoolsete väärtuste hulgas Reformierakonna põhiprogrammis ja valimisplatvormis.

Joonis 1. Parempoolsus Reformierakonna põhiprogrammis ja valimisplatvormis.

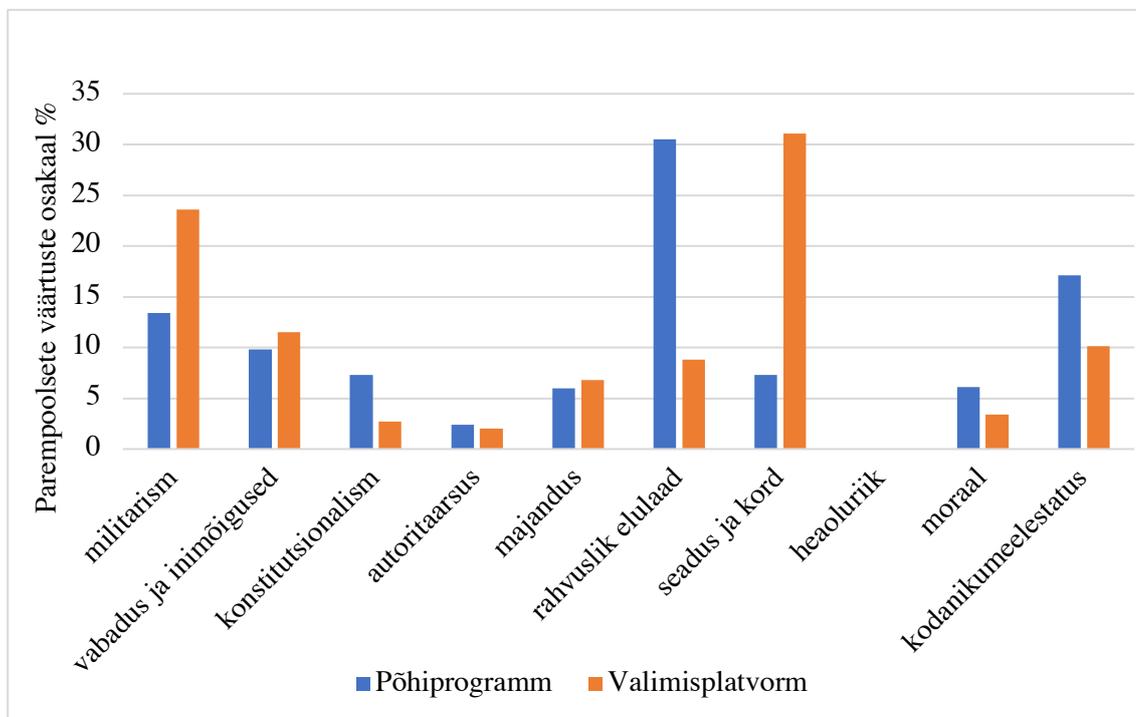
Jooniselt 1 ilmneb, et põhiprogrammis ja valimisplatvormis esinev parempoolsus on jaotunud ebahühtlaselt. Ebahühtlus tuleneb sellest, et mitmed väärtused, mis põhiprogrammis on aktiivselt esindatud pole valimisplatvormis suurt kajastust saanud. Põhiprogrammis on enim käsitletud parempoolseid väärtuseid nagu „vabadus ja inimõigused“ ning „kodanikumeelestatatus“. Seevastu valimisplatvormis on enim tähelepanu saanud väärtus „militarism: positiivne“. Kui põhiprogrammis on käsitletud väärtust „vabadus ja inimõigused“ 19,7% ulatuses kõigist parempoolsetest väärtustest, siis valimisplatvormis on osakaal vaid 4,3%. Samas valimisplatvormis on väärtust „militarism: positiivne“ käsitletud 27,8%, põhiprogrammis vaid 10,7% ulatuses. Märkimisväärne on „parempoolse majanduse“ aktiivsem käsitlemine valimisplatvormis moodustades 24,1% parempoolsete väärtuste osakaalust. Põhiprogrammis on sama väärtuse kajastatus 18,1%.

Kui arvestada Reformierakonna enesemääratlust: „Reformierakond on Eesti liberaalse maailmavaate eestvedaja ja Eesti eduloo kandja. Reformierakond seisab vaba ja võimalusterohke keskkonna eest, kus saavad sündida meie kõigi elu edasi viivad uued ja paremad mõtted. Meie poliitika rajaneb lihtsatel liberaalsetel väärtustel, nagu üksikisiku vabadus ise otsustada, ettevõtlike inimeste ja ettevõtjate kaitse, madalad maksud ja sallivus“, siis sellest lähtudes saab liigitada Reformierakonna parempoolsete parteide hulka (Reformierakond 2020). Seda seetõttu, et partei seisab vabaduse, liberaalsete väärtuste, ettevõtlike inimeste ja ettevõtjate kaitse ning sallivuse eest. Enesemääratluses esinevaid filosoofilisemaid elemente nagu vabadus, liberaalsed väärtused ning sallivus kajastab aktiivsemalt põhiprogramm. Samas valimisplatvormis on rohkem tähelepanu saanud praktilisemad väärtused nagu parempoolne majandus ja pooldav suhtumine militarismi.

Reformierakonna puhul on parempoolsuse nihe 26,75%. Suurima panuse parempoolsuse nihkesse andsid väärtused „militarism: positiivne“ ning „vabadus ja inimõigused“. Neist esimest kajastati rohkem valimisplatvormis, teist vastupidi põhiprogrammis. Väikseima panuse nihke tekkimisse andsid väärtused „konstitutsionalism: positiivne“, „heaoluriigi piiramine“ ning „poliitiline autoritaarsus“.

3.1.2. Eesti Keskerakond

Alljärgnev joonis 2 võimaldab saada ülevaate parempoolsete väärtuste osakaalust kõigi parempoolsete väärtuste seas Keskerakonna põhiprogrammis ja valimisplatvormis.

Joonis 2. Parempoolsus Keskerakonna põhiprogrammis ja valimisplatvormis.

Jooniselt 2 nähtub, et parempoolsete väärtuste osakaalud Keskerakonna põhiprogrammi ja valimisplatvormi vahel on jaotunud ebaühtlaselt. Ebaühtlast jaotust väljendab see, et mitmed põhiprogrammis aktiivset kajastust saanud väärtused on madala kajastusega valimisplatvormides. Ka vastupidi kehtib sama tendents.

Tulles parempoolsete väärtuste juurde, siis enim on põhiprogrammis kajastust saanud väärtus „rahvuslik elulaad: positiivne“ ning seda 30,5% ulatuses kõikidest parempoolsetest tunnustest. Seega ligi kolmandik programmi parempoolsetest lausetest on pühendatud just nimetatud väärtusele. Niivõrd suur osakaal viitab väärtuse ülesindatusele. Seda võib seletada Keskerakonna sooviga rõhuda põhiprogrammis rahvuslusele ja näidata välja patriotismi. Kui sedavõrd laialdase kajastusega paistab silma vaid üks väärtus, siis üle 10%-lise kajastuse osaliseks on põhiprogrammis saanud väärtused nagu „kodanikumeelestatus“ (17,1%) ning „militarism: positiivne“ (13,4%).

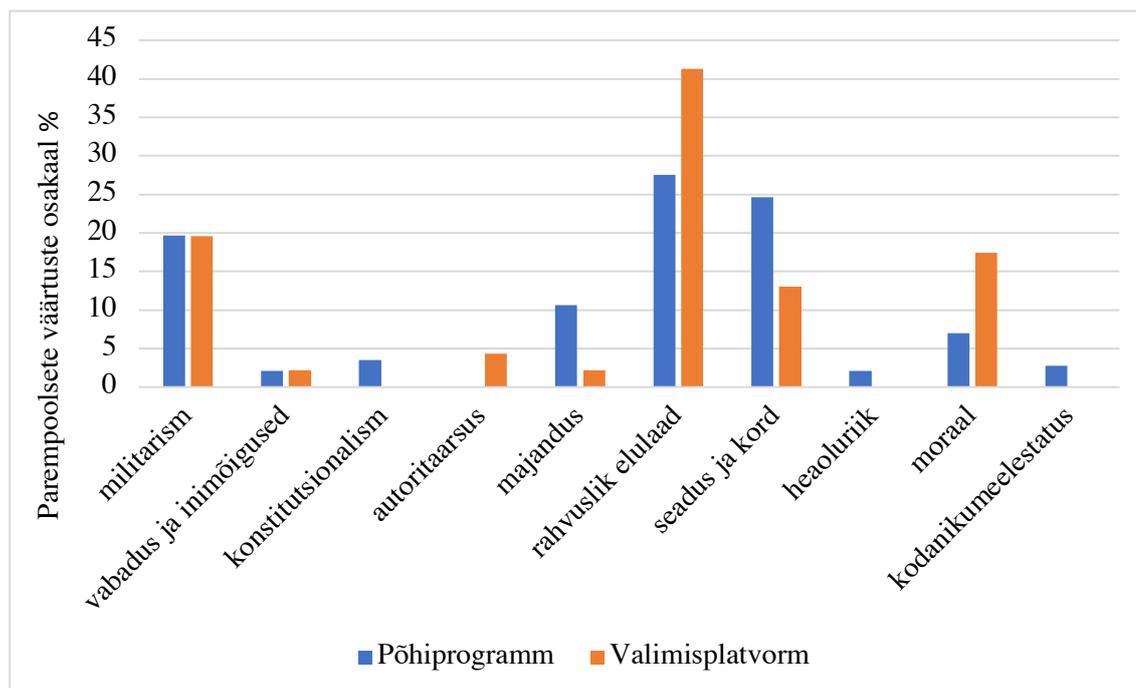
Ülejäänud üheksa väärtust on põhiprogrammis kajastatud alla 10% ning väärtus „heaoluriigi piiramine“ ei ole üldse programmis tähelepanu saanud. Valimisplatvormis on enim käsitletud väärtust „seadus ja kord“ olles esindatud 31,1% ulatuses kõigi parempoolsete lausete seas. Sarnaselt põhiprogrammile on üks tunnus saanud teistest oluliselt rohkem tähelepanu ja viitab üleesindatusele. Vaatamata ühe väärtuse üleesindatusele on esinduslikult kajastatud ka väärtus „militarism: positiivne“ ning seda 23,6% ulatuses.

Kui võtta kokku põhiprogramm ja valimisplatvorm, siis ilmneb, et enim kujundab põhiprogrammi parempoolsust tunnus „rahvuslik elulaad: positiivne“ ning valimisplatvormis „seadus ja kord“. Kui põhiprogrammis üleesindatud väärtus on pigem filosoofiline rajanedes rahvuslikkuse ideedele, siis valimisplatvormis enim kajastatud väärtus on praktiline ning seeläbi viidatakse vajadusele riigi siseturvalisust ning õiguskorda arendada.

Parempoolsuse nihe tsentristliku Keskerakonna puhul on 36,45% (Keskerakond 2021). Suurima panuse parempoolsuse nihkesse andsid laialdane erinevus „rahvusliku elulaadi“ ning „seaduse ja korra“ vahel. Kui põhiprogrammis on „rahvuslikule elulaadile“ rohkem tähelepanu pööratud ning „seadusele ja korrale“ vähem, siis platvormis on esindatus vastupidine. Väikseima panuse parempoolsuse nihkesse andsid aga väärtused „poliitiline autoritaarsus“ ning „parempoolne majandus“.

3.1.3. Eesti Konservatiivne Rahvaerakond

Alljärgnev joonis 3 esitab ülevaate parempoolsete väärtuste osakaalust parempoolsete väärtuste hulgas EKRE põhiprogrammis ja valimisplatvormis.

Joonis 3. Parempoolsus EKRE põhiprogrammis ja valimisplatvormis.

Jooniselt 3 nähtub, et parempoolsus põhiprogrammi ning valimisplatvormi osakaalude vahel on ebahütlane. Ühtsust on märgata vaid väärtuste „militarism: positiivne“ ning „vabadus ja inimõigused“ puhul.

Partei põhiprogrammis on rõhutatud enim parempoolsetele väärtustele nagu „rahvuslik elulaad: positiivne“, „seadus ja kord“ ning „militarism: positiivne“. Need väärtused moodustavad partei põhiprogrammis parempoolsetest esinevatest väärtustest 71,8%. Seega on suurem osa programmist pühendatud just nendele eelnimetatud kolmele väärtusele jättes tahaplaanile teised väärtused. Seevastu EKRE valimisplatvormis on oluliselt ülesindatud väärtus „rahvuslik elulaad: positiivne“ ületades ka põhiprogrammi kajastuse. Kõikidest parempoolsetest väärtustest on just see tunnus saanud tähelepanu 41,3% ulatuses. Seega on valimisplatvormis oluliselt rõhutatud patriotismile ning rahvuslikele ideedele. Lisaks on teiste väärtustega võrreldes rohkem tähelepanu saanud „militarism: positiivne“ ning „traditsiooniline moraal: positiivne“. Nende väärtuste osakaal valimisplatvormis parempoolsete lausete seast moodustab 37%.

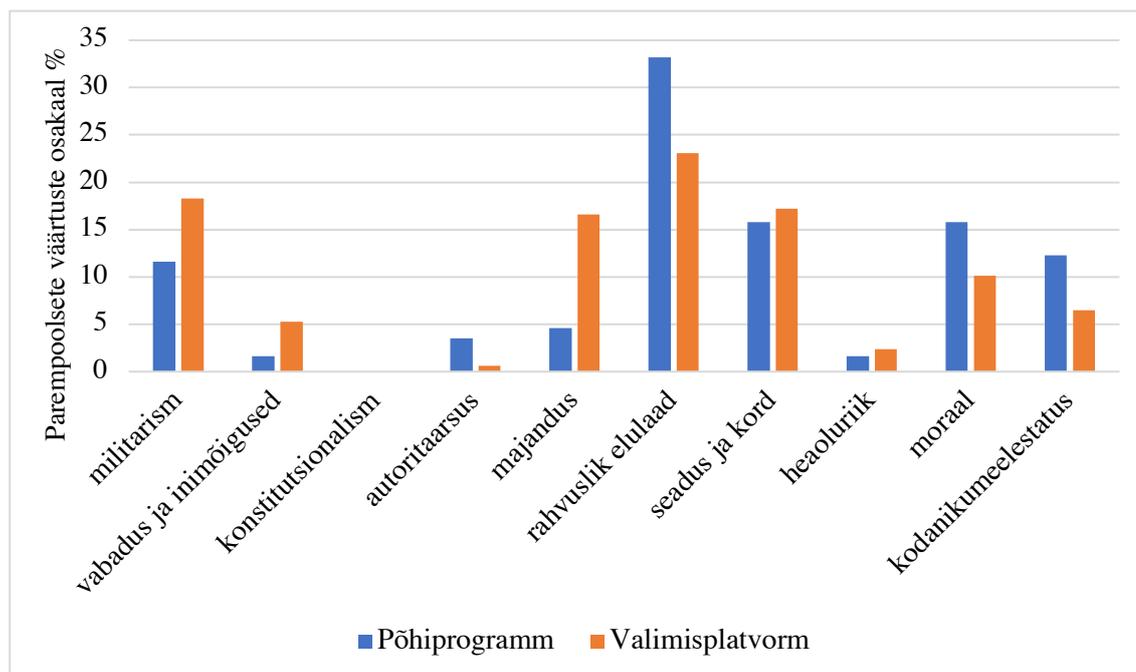
EKRE paistab silma ka selle poolest, et mitmed väärtused, mis põhiprogrammis on kajastatud, ei ole valimisplatvormis üldse tähelepanu saanud. Näiteks on

valimisplatvormis täiesti puutumata väärtused nagu „konstitutsionalism: positiivne“, „heaoluriigi piiramine“ ning „kodanikumeelestatus“. Samas valimisplatvormis kajastust leidnud „poliitiline autoritaarsus“ on käsitlemata põhiprogrammis. Kui analüüsida ülal väljatoodud enimesinenud väärtusi, siis rahvuslikku elulaadi ja militarismi pooldav ning seadusele ja korrale rõhuv suhtumine põhiprogrammis viitab selgelt rahvuslik-konservatiivsele ideoloogiale, mida EKRE viljeleb (EKRE 2020). Ideoloogiast lähtudes saab EKRE liigitada parempoolseks erakonnaks, mõnel juhul isegi paremäärmuslikuks (programmides esinenud immigratsioonivastasus ning populism).

EKRE puhul on parempoolsuse nihe põhiprogrammi ja valimisplatvormi vahel 28,55%. Suurima panuse nihkesse andsid väärtused „rahvuslik elulaad: positiivne“ ning „seadus ja kord“. Kui valimisplatvormis on põhiprogrammiga võrreldes rõhutatud rohkem „rahvuslikule elulaadile“, siis põhiprogrammis „seadusele ja korrale“. Kõige vähem mõjutasid parempoolsuse nihet „militarismi pooldav“ suhtumine ning „vabadus ja inimõigused“.

3.1.4. Isamaa Erakond

Isamaal põhiprogramm puudub ent, et võrdlust ikkagi koostada otsustati analüüsida Isamaaliidu viimast programmi aastast 2005. Kuna Isamaa ja Res Publica Liit tegutseb tänaseks jälle Isamaana, siis leiti, et 2005. aasta Isamaaliidu programmi kasutada antud töö kontekstis on sobiv. Alljärgnev joonis 4 esitab ülevaate parempoolsete väärtuste osakaalust kõigi parempoolsete väärtuste hulgas Isamaa Erakonna põhiprogrammis ja valimisplatvormis.

Joonis 4. Parempoolsus Isamaa Erakonna põhiprogrammis ja valimisplatvormis.

Jooniselt 4 ilmneb, et põhiprogrammi ja valimisplatvormi parempoolsete väärtuste vahel esineb ebahüpsus. Isamaaliidu põhiprogrammis on suurema osa tähelepanust saanud viis parempoolset väärtust – „rahvuslik elulaad: positiivne“, „traditsiooniline moraal: positiivne“, „seadus ja kord“, „kodanikumeelestatus“, „militarism: positiivne“. Need väärtused moodustavad kokku 88,7% kõigist parempoolsetest väärtustest, mis viitab sellele, et ülejäänud parempoolsed väärtused on saanud minimaalse käsitluse osaliseks. Kusjuures eelnimetatud viiest väärtusest ligi kolmandiku, kõigist parempoolsetest tunnustest, on tähelepanu saanud väärtus „rahvuslik elulaad: positiivne“. Samas valimisplatvormis on väärtuste osakaal jaotunud ühtlasemalt varieerudes 0,6%-23,1%-ni ning seega ei esine niivõrd suuri kõikumisi. Kõige rohkem tähelepanu valimisplatvormis on osutatud väärtusele „rahvuslik elulaad: positiivne“.

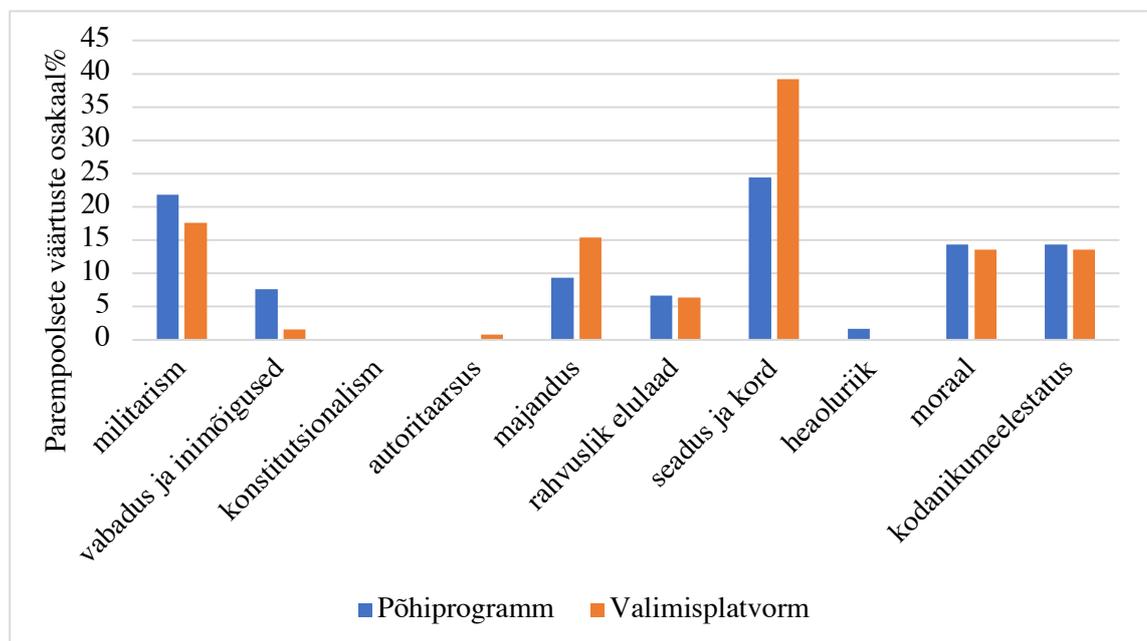
Isamaa Erakond on iseennast määratlenud järgmiselt: „Isamaa on erakond, mis lähtub rahvuslik-konservatiivsest maailmavaatest, demokraatlikest põhimõtetest, kandes isamaalisi ja kristlikke väärtusi.“ (Isamaa 2020). Selle määratluse järgi saab partei liigitada parempoolseks. Parempoolsusele viitavad väärtused „rahvuslik-konservatiivne“, „isamaalisi ja kristlikke väärtusi kandev“. „Demokraatlikud põhimõtted“ liigituvad küll MP metoodika järgi vasakpoolsuse hulka, kuid enesemääratluses moodustavad valdava

enamuse ikkagi parempoolsed tunnused, mistõttu on partei parempoolne. Rahvuslik-konservatiivsele maailmavaatele ning isamaalistele väärtustele viitab nii põhiprogrammis kui ka valimisplatvormis enim kajastust saanud väärtus „rahvuslik elulaad: positiivne“. Kristlike väärtuste kandmist väljendab väärtus „traditsiooniline moraal: positiivne“, mis on põhiprogrammis rohkem käsitletud saanud (15,8%) kui valimisplatvormis (10,1%).

Isamaa Erakonna programmide puhul on parempoolsuse nihe 24,55%. Kõige suurema panuse nihkesse andsid väärtused „parempoolne majandus“ ning „rahvuslik elulaad: positiivne“. Kui „parempoolsele majandusele“ oli rohkem tähelepanu pööratud valimisplatvormis, siis „rahvuslikule elulaadile“ põhiprogrammis. Ülejäänud väärtused olid jaotunud ühtlasemalt. Kõige väiksema panuse nihke tekkimisse andis väärtus „heaoluriigi piiramine“, mis oli kajastatud nii põhiprogrammis kui ka valimisplatvormis peaaegu võrdselt.

3.1.5. Sotsiaaldemokraatlik Erakond

Joonis 5 esitab ülevaate parempoolsete väärtuste osakaalust kõigi parempoolsete väärtuste hulgas Sotsiaaldemokraatliku Erakonna põhiprogrammis ja valimisplatvormis.

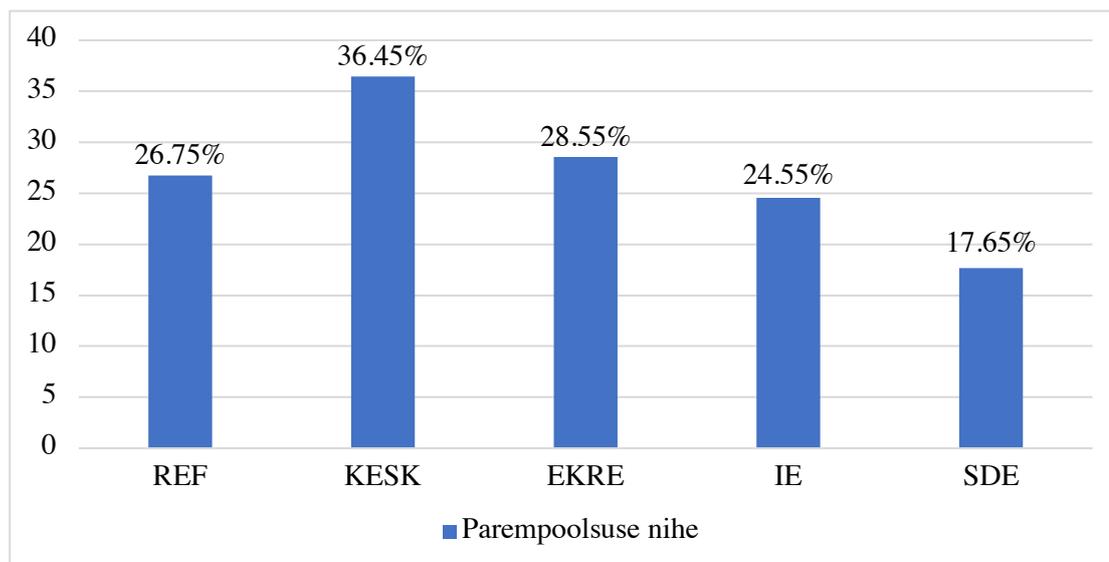
Joonis 5. Parempoolsus Sotsiaaldemokraatliku Erakonna põhiprogrammis ja valimisplatvormis.

Jooniselt 5 nähtub, et SDE põhiprogrammi ja valimisplatvormi vahel on parempoolsete väärtuste osakaal teatud tunnuste puhul ebäühtlane, kolme väärtuse puhul aga sarnane. Nendeks kolmeks väärtuseks on „rahvuslik elulaad: positiivne“, „traditsiooniline moraal: positiivne“ ning „kodanikumeelestatus“. Suured erinevused osakaalude vahel esinevad aga väärtuste „seadus ja kord“ ning „vabadus ja inimõigused“ vahel. Valimisplatvormis on ligi kolmandik parempoolsetest tunnustest pühendatud just „seadusele ja korrale“, mistõttu on antud väärtus oluliselt ülesindatud. Üleüldse on valimisplatvorm riigikaitsele ja turvalisusele rõhuv. Sellele viitab ka väärtuse „militarism: positiivne“ aktiivne käsitlemine põhiprogrammis. Väärtus „vabadus ja inimõigused“ on aga aktiivsemat käsitlust saanud põhiprogrammis ning valimisplatvormis on kajastamine alla 2%. Analüüsisides väärtuste jaotumist, siis põhiprogrammis on parempoolsed väärtused jaotunud ühtlasemalt kui valimisplatvormis varieerudes 1,7%-st-24,4%-ni. Samas valimisplatvormis on varieeruvus suurem – 1,6%-st-39,2%-ni.

Kui võtta aluseks, et SDE erakonna näol on tegemist sotsiaaldemokraatiat viljeleva vasakpoolse erakonnaga, siis on selgitatav, miks mitmeid parempoolseid tunnuseid parteiprogrammides ei käsitletud või kajastati minimaalselt (Sotsiaaldemokraadid 2021). Parempoolsuse nihe põhiprogrammi ja valimisplatvormi vahel on 17,65%. Kõige suurema panuse parempoolsuse nihkesse andis erinevus „seaduse ja korra“ ning „parempoolse majanduse“ vahel. Mõlemat nimetatud väärtust on rohkem kajastatud valimisplatvormis. Samas on Sotsiaaldemokraatliku Erakonna põhiprogrammi ja valimisplatvormi vahel palju ühtsust, mis väljendub „traditsioonilise moraali“, „rahvusliku elulaadi“ ning „kodanikumeelestatuse“ pea võrdses kajastamises.

3.1.6. Parempoolsuse nihe erakondade põhiprogrammide ja valimisplatvormide vahel

Joonis 6 võtab kokku parempoolsuse nihke tulemused Eesti parlamendierakondade põhiprogrammide ja 2019. aasta valimisplatvormide vahel lähtudes skaalast 0-100%, kus 0% tähistas nihke puudumist ning 100% absoluutset nihet.

Joonis 6. Parempoolsuse nihe Eesti parlamendierakondade põhiprogrammide ja 2019. aasta valimisplatvormide vahel

Jooniselt 6 ilmneb, et kõige suurema parempoolsuse nihkega erakond on Keskerakond ning väikseim parempoolsuse nihe on Sotsiaaldemokraatliku Erakonna programmide vahel. Kui Keskerakonna parempoolsuse nihe on 36,45%, siis Sotsiaaldemokraatlikul Erakonnal 17,65%. Isamaa Erakonna parempoolsuse nihe jääb 24,55%, Reformierakonna 26,75% ning Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna 28,55% juurde.

Kui võrrelda parempoolseid erakondi Eesti Konservatiivset Rahvaerakonda ja Isamaad, siis nende erakondade parempoolsuse nihe erineb üksteisest 4% võrra. Seega on Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna programmides esinevad parempoolsete väärtuste osakaalud pisut ebahühtlasemalt jaotunud kui Isamaa puhul. Reformierakond ja Keskerakond kui liberaalid erinevad oma parempoolsuse nihke poolest ligi 10%. Keskerakonna suurem parempoolsuse nihe viitab sellele, et erakond on põhiprogrammis pidanud tähtsaks teistsugusemaid väärtusi kui valimisplatvormis.

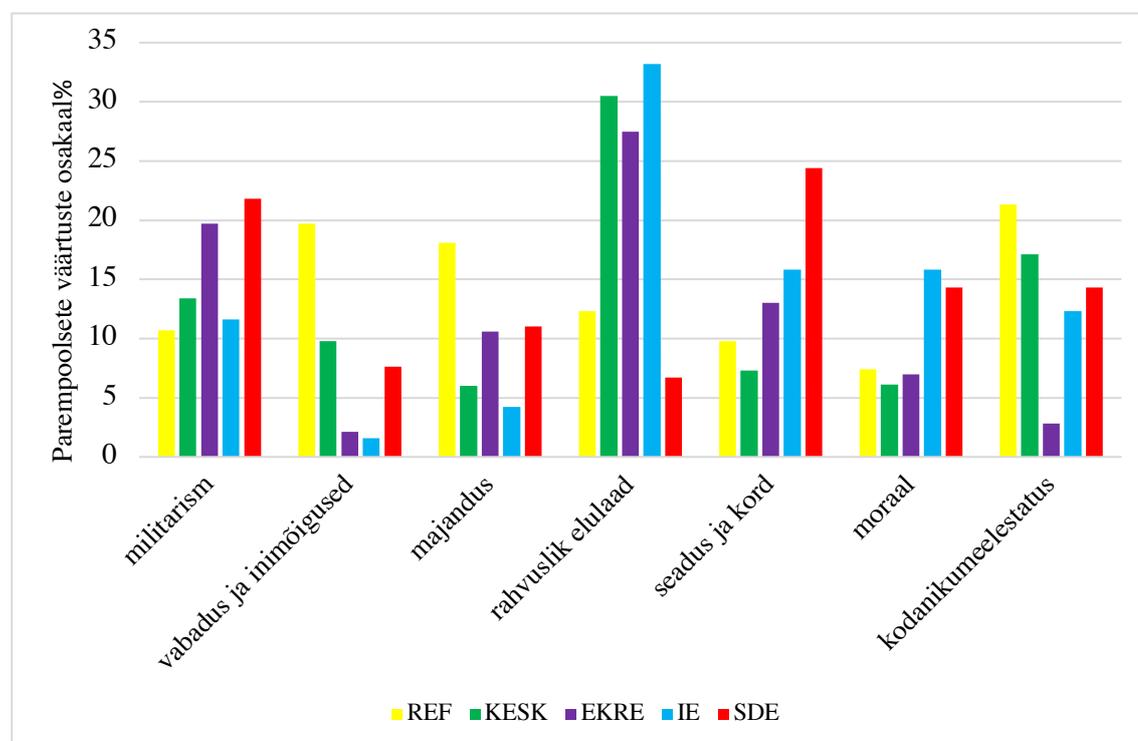
Analüüsidest Keskerakonda koos Sotsiaaldemokraatliku Erakonnaga vasakpoolsete parteidena, siis ilmneb, et parteide parempoolsuse nihked erinevad oluliselt. Sotsiaaldemokraatliku Erakonna parempoolsuse nihe 17,65% väljendab seda, et partei on pidanud nii põhiprogrammis kui ka valimisplatvormis tähtsaks sarnaseid parempoolseid väärtusi ning programmid erinevad üksteisest vähe. Seevastu Keskerakonna tulemus

36,45% näitab suuremat nihet põhiprogrammi ning valimisplatvormi parempoolsete väärtuste osas.

3.2. Üldpilt parempoolsusest Eesti parlamendierakondade põhiprogrammides ja valimisplatvormides

Käesolev alapeatükk võtab üldpildina kokku viie parlamendierakonna parempoolsuse põhiprogrammides ja 2019. aasta valimisplatvormides.

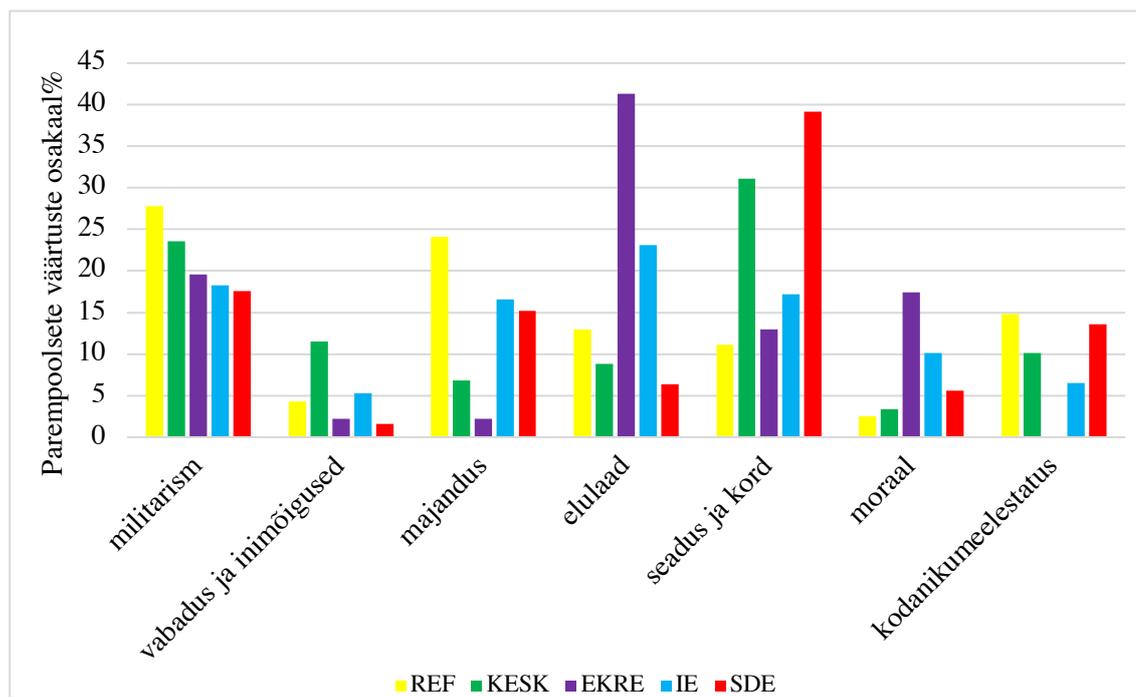
Alljärgnevad joonised 7 ja 8 sisaldavad endas parempoolsete väärtuste osakaale kõigi parempoolsete väärtuste seas parlamendierakondade põhiprogrammides ja valimisplatvormides võimaldades parteide parempoolsust võrrelda. Mõlema joonise puhul on välja jäetud kolm väga madala sagedusega väärtust, mis parteide omavahelisel eristamisel suurt tähtsust ei oma. Väljajäetud väärtused on „konstitutsionalism: positiivne“, „poliitiline autoritaarsus“ ning „heaoluriigi piiramine“. Liidetud on parempoolse majanduse väärtused – „vabamajandus“, „majanduslikud stiimulid“, „proteksionism: negatiivne“, „majanduslik alalhoidlikkus“.

Joonis 7. Parempoolsus parlamendierakondade põhiprogrammides.

Analüüsidest joonisel 7 olevaid parlamendierakondade põhiprogrammides leidunud parempoolsete väärtuste osakaale ilmneb, et väärtuste kajastamises on parteide vahel nii sarnasusi kui ka erinevusi. Väärtuse „kodanikumeelestatus“ kajastamine põhiprogrammides on parteidel üsna sarnane. Eristub vaid EKRE, kelle põhiprogrammis on väärtuse sagedus oluliselt madalam kui teistel erakondadel. Samas väärtuse „vabadus ja inimõigused“ kajastamise poolest erinevad erakonnad kardinaalselt. Parempoolsed erakonnad – EKRE ja Isamaa, ei ole väärtuse kajastamist tähtsaks pidanud ning seetõttu on seda kajastatud vaid ligikaudu 2% ulatuses. Samas Reformierakond kui liberaalne erakond on oma põhiprogrammis väärtust oluliseks pidanud ning pööranud sellele tähelepanu 19,7% ulatuses. Reformierakond hakkab silma ka „parempoolse majanduse“ aktiivse käsitlejana eristudes teistest parteidest, kelle „parempoolse majanduse“ kajastamise sagedus on madalam. Lisaks on märgata parteidevahelisi erinevusi väärtuse „rahvuslik elulaad: positiivne“ puhul. Kui EKRE, Isamaa Erakonna ja Keskerakonna põhiprogrammis on „rahvuslikku elulaadi“ kajastatud suurel määral, ligi 30%, Isamaa puhul lausa 33,2%, siis Reformierakonna ja Sotsiaaldemokraatliku Erakonna poolt on kajastamine tagasihoidlikum jäädes vastavalt 12,3% ning 6,7% juurde. „Traditsioonilist moraali“ ning „seadust ja korda“ on enda põhiprogrammis pisut aktiivsemalt käsitlenud Sotsiaaldemokraatlik Erakond ja Isamaa Erakond. Väärtuse „militarism: positiivne“ puhul on üldjoones erakonnad sarnased. Veidi rohkem on väärtusele võrreldes teistega tähelepanu pööranud EKRE ja Sotsiaaldemokraatlik Erakond.

Põhiprogrammide tulemuste põhjal saab järeldada, et on väärtuseid, mis on erakondadel sarnaselt tähelepanu saanud, kuid esineb ka kardinaalseid erinevusi, näiteks väärtuste „rahvuslik elulaad: positiivne“ ning „vabadus ja inimõigused“ puhul.

Joonis 8. Parempoolsus parlamendierakondade valimisplatvormides.

Analüüsidest joonisel 8 esitatud parempoolsete väärtuste osakaalu Eesti parlamendierakondade valimisplatvormides ilmneb, et väärtustele tähelepanu pööramine on ebahütlane ning erinevusi parteide vahel on palju. Ainus väärtus, mille puhul ilmnevad enam-vähem sarnased osakaalud, on „militarism: positiivne“. Äärmuslik erinevus ilmneb väärtuse „rahvuslik elulaad: positiivne“ puhul. EKRE on väärtust kõigi parempoolsete lausete seas käsitlenud teiste parteidega võrreldes peaaegu kaks korda rohkem. Aktiivsemalt on „rahvuslikule elulaadile“ tähelepanu pööranud ka Isamaa, kuid teiste parteide puhul on väärtuse kajastus minimaalne. Suur erinevus seisneb ka väärtuse „seadus ja kord“ puhul. Keskerakonna ja Sotsiaaldemokraatliku Erakonna valimisplatvormis moodustab väärtus suurima osakaalu olles käsitletud üle 30%, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna puhul lausa 39,2% ulatuses. „Parempoolsele majandusele“ on parteide seast kõige rohkem tähelepanu pööranud Reformierakond, mille valimisplatvormis esinenud parempoolsetest tunnustest moodustab „parempoolne majandus“ pea veerandiku. Samas nelja ülejäänud parlamendierakonna põhiprogrammis on „parempoolset majandust“ kajastatud vahemikus 2,2-16,6%. „Traditsioonilisele moraalele“ rõhuvad enim parempoolsed erakonnad – Isamaa ja EKRE. Väärtuse „kodanikumeelestatus“ puhul hakkab silma EKRE, kelle valimisplatvormis pole väärtus üldse tähelepanu saanud. Teiste parteide puhul on kajastus varieeruv jäädes vahemikku

6,6-14,8%. Tunnus „vabadus ja inimõigused“ on enim käsitletud kõigi parteide seas Keskerakonnal, teiste parteide puhul on väärtuse kajastamine minimaalne. Joonise tulemustest ilmneb, et erakonnad on valimisplatvormides esinenud parempoolsuse poolest erinevad. Ainsa väärtusena, mille puhul ilmneb ühtlasem sagedus on „militarism: positiivne“.

3.3. Järeldused

XIV Riigikogu koosseisu kuuluvate erakondade põhi- ja valimisplatvormides esineb parempoolsuse nihe. Nihe väljendab põhiprogrammi ja valimisplatvormi parempoolsete väärtuste osakaalu erinevust ning annab tunnistust erinevatest rõhuasetustest põhiprogrammi ja valimisplatvormi vahel. Skaalal 0-100% tähistab 0% nihke puudumist ning 100% absoluutset nihet. Selgus, et kõige suurem parempoolsuse nihe esineb Keskerakonna põhiprogrammi ja valimisplatvormi vahel, kõige väiksem Sotsiaaldemokraatliku erakonna puhul.

Võttes kokku üldpildina parempoolsete väärtuste osakaalud parlamendierakondade põhiprogrammides ning valimisplatvormides, siis on peamiseks järelduseks, et parempoolsus parlamendierakondade põhiprogrammides on ühtlasem kui valimisplatvormides. Seda saab järeldada selle põhjal, et sarnasusi parempoolsuse osakaaludes põhiprogrammide vahel on rohkem. Valimisplatvormid on aga hüplevamad ning ühtsust on vähem. Vaadeldes üksikuid väärtusi eraldi nii põhiprogrammis kui ka valimisplatvormis ilmneb, et kõige ühtlasema kajastuse mõlemas programmis kõikide parteide puhul sai väärtus „militarism: positiivne“. Ülejäänud väärtused on programmides kajastatud ebahühtlaselt ning sarnasust ei ilmne. Seega on põhiliseks järelduseks, et erakondade vahel on kirev pilt väärtuste kajastamise osas.

Parteide parempoolsuse puhul ilmneb ka tendents, et peamiselt pööratakse põhiprogrammis tähelepanu teistsugusematele parempoolsetele väärtustele kui valimisplatvormis. Erinevad vaid Sotsiaaldemokraatlik Erakond ja Eesti Konservatiivne Rahvaerakond, kelle puhul oli enim kajastust saanud väärtus mõlemas programmis samasugune. Ülejäänud parteidel on aga peamised rõhuasetused põhiprogrammi ja valimisplatvormi vahel erinevad.

KOKKUVÕTE

Vasak-parempoolsus on oluline mõõde võrdlevas poliitikas võimaldades välja selgitada parteide vahelised erinevused. Käesoleva töö uurimisprobleemiks oli Eesti XIV Riigikogu koosseisu kuuluva viie erakonna parempoolsete seisukohtade kindlaks tegemine ning võimaliku parempoolsuse nihke uurimine. Parempoolsuse uurimiseks võeti aluseks Manifesto Project'i uurimisgrupi poolt väljatöötatud metoodika, mis võimaldab määratleda parteide vasak- ja parempoolsust. Töö keskendus parempoolsuse määratlemisele, seehulgas vaadeldi, kas parteid on parempoolsete tunnuste käsitlemise poolest sarnased või esinevad laialdased kõikumised. Lähtudes eelnevast oli antud töö eesmärgiks oli selgitada välja, kas Eesti parlamendierakondade põhiprogrammides ning 2019. aasta valimisplatvormides esineb parempoolsuse nihe ning uurida, millised parempoolsed tunnused on programmides üldiselt esindatud. Et eesmärgi täita analüüsis töö autor Manifesto Project'i kodeerimisjuhiste abil läbi kümme parteidokumenti – 5 põhiprogrammi ja 5 valimisplatvormi kogumahu 337 lehekülge ning viis läbi saadud tulemuste põhjal andmeanalüüsi.

Töös selgus, et parlamendierakondade põhiprogrammide ja 2019. aasta valimisplatvormide vahel esineb parempoolsuse nihe. Kõige suurem parempoolsuse nihe on Keskerakonna põhiprogrammi ja valimisplatvormi vahel. Kõige vähem erinevad aga parempoolsete väärtuste osakaalud Sotsiaaldemokraatliku Erakonna programmides. Analüüsidest parempoolseid väärtusi, mis esinesid programmides, ilmselt, et kõige sarnasemalt on käsitletud väärtust „militarism: positiivne“. Ülejäänud parempoolsed väärtused on tähelepanu saanud ebaühtlasemalt ning üldine pilt parteide programmides on kirju – erinevusi väärtuste kajastamise osakaaludes on palju ning need erinevad nii põhiprogrammide kui ka valimisplatvormide lõikes. Siiski saab järeldada, et erakondade põhiprogrammid on pisut ühtlasemad kui valimisplatvormid, sest kõikumisi on vähem.

Töö autorile teadaolevalt pole siiani parempoolsuse nihet põhiprogrammide ja valimisplatvormide vahel uuritud ning seega avati uus mõõde poliitilises diskussioonis. Samas anti tööga sisend uuteks jätkuuringuteks. Antud töö autori kodeerimistulemusi saaks võrrelda teise kodeerija tulemustega metoodika usaldusväärsuse testimiseks.

Samuti oleks huvitav viia läbi jätkuuringud selgitamaks välja võimalik esinev vasakpoolsuse nihe põhiprogrammide ja valimisplatvormide vahel.

KASUTATUD KIRJANDUS

Alonso, Sonia., Volkens, Andrea., Cabeza, Laura., & Gómez, Braulio. (2012). "The Content Analysis of Manifestos in Multilevel Settings: Exemplified for Spanish Regional Manifestos" (No. SP IV 2012-201). *WZB Discussion Paper*.

Benoit, Kenneth., & Laver, Michael. (2007). "Estimating Party Policy Positions: Comparing Expert Surveys and Hand-coded Content Analysis." *Electoral Studies* 26(1): 90-107.

Bobbio, Norberto. (1996). *Left and right: The significance of a political distinction*. Chicago: University of Chicago Press.

Bogdanor, Vernor, ed. (1991). "The Blackwell Encyclopaedia of Political Science". Oxford: Blackwell.

Budge, Ian., Klingemann, Hans-Dieter., Volkens, Andrea., Bara, Judith., Tanenbaum, Eric. (2001). "Mapping policy preferences: estimates for parties, electors, and governments, 1945- 1998". New York: Oxford University Press.

De Vries, C. E., Hakhverdian, A., & Lancee, B. (2013). "The dynamics of voters' left/right identification: The role of economic and cultural attitudes." *Political Science Research and Methods* 1(2), 223-238.

Dinas, Elias & Gemenis, Kostas. (2010). "Measuring parties' ideological positions with manifesto data: A critical evaluation of the competing methods." *Party politics* 16(4): 427-450.

Fuchs, Dieter., & Klingemann, Hans-Dieter. (1990). "The Left-Right Schema." In *Continuities in Political Action: A Longitudinal Study of Political Orientations in Three Western Democracies*, eds. Jennings, M. Kent, van Deth Jan W. Berlin: De Gruyter, 203-234.

Gabel, Matthew J & Huber, John D. (2000). "Putting parties in their place: Inferring party left-right ideological positions from party manifestos data". *American Journal of Political Science* 44: 94-103.

Giebler, Heiko., Meyer, Thomas M., Wagner, Markus. (2019). "The changing meaning of left and right: supply-and demand-side effects on the perception of party positions." *Journal of Elections, Public Opinion and Parties* 29: 1-20.

Hooghe, Liesbet., Bakker, Ryan., Brigevidich, Anna., De Vries, Catherine., Edwards, Erica., Marks, Gary., Ronvy, Jan., Steenbergen, Marco & Vachudova, Milada. (2010). "Reliability and validity of measuring party positions: The Chapel Hill expert surveys of 2002 and 2006." *European Journal of Political Research* 49(5): 687-703.

- Jahn, Detlef. (2011). "Conceptualizing Left and Right in comparative politics: Towards a deductive approach". *Party Politics* 17(6): 745-765.
- Klingemann, Hans-Dieter., Volkens, Andrea., Budge, Ian., Bara, Judith & McDonald, Michael D. (2006). "Mapping policy preferences II: estimates for parties, electors, and governments in Eastern Europe, European Union, and OECD 1990-2003" (Vol. 2). Oxford: Oxford University Press on Demand.
- Knapp, Andrew & Wright, Vincent. (2006). "The Government and Politics of France. Fifth edition". New York: Routledge.
- Lipset, Seymour Martin. (1960). "Political Man. The Social Bases of Politics". New York: Doubleday & Company.
- Lipset, Seymour Martin., Lazarfeld, Paul F., Barton, Allen H. (1954). "The Psychology of Voting: An Analysis of Political Behavior." In *Handbook of Social Psychology, Vol 2, Special fields and applications*, ed. Lindzey, Gardner. London: Addison-Wesley, 1124-1177.
- Mair, Peter. (1999). "Searching for the positions of political actors: A Review of Approaches and an Evaluation of Expert Surveys in Particular". Presentation at the ECPR Joint Sessions, University of Mannheim, 26-31 March, lk 1-24.
- Manifesto Project. (2021). Kättesaadav: <https://manifesto-project.wzb.eu/> (külastatud 10.05.2021)
- McDonald, Wesley W. (2018). „Right-Wing.“ In *International Encyclopedia of the Social Sciences*. Farmington Hills: Gale.
- Mikhaylov, Slava., Laver, Michael., & Benoit, Kenneth. R. (2012). "Coder reliability and misclassification in the human coding of party manifestos." *Political Analysis* 20(1): 78-91.
- Mölder, Martin, toimetaja. (2019a). Riigikogu valimised 2019: väärtuste tulek Eesti poliitikasse. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Mölder, Martin. (2019b). "NUPUD MALELAUAL Poliitilise ruumi analüüs ning Eesti poliitikamaastik 2019. aasta Riigikogu valimiste eelõhtul." *Akadeemia* 2:195-227.
- Pelizzo, Riccardo. (2003). „Party Position or Party Direction? An Analysis of Party Manifesto Data“. *West European Politics* 26(2): 67-89.
- Piurko, Yuval., Schwartz, Shalom H., Davidov, Eldad. (2011). "Basic Personal Values and the Meaning of Left-Right Political Orientations in 20 Countries" *Political Psychology* 32(4): 537-561.
- Rovny, Jan., & Whitefield, Stephen. (2019). "Issue dimensionality and party competition in turbulent times." *Party Politics* 25(1), 4-11.

Toomla, Rein. (2019). "Riigikogu valimised – mõned üldistused." *Riigikogu toimetised* 39.

Volkens, Andrea (2002) : Manifesto Coding Instructions (Second Revised Edition), WZB Discussion Paper, No. FS III 02-201, Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB), Berlin

Widfeldt, Anders. (2011). "A fourth phase of the extreme right?" *Nordic immigration-critical parties in a comparative context*.

Empiiriliste andmete allikad

EESTI KONSERVATIIVNE RAHVAERAKOND

Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna kodulehekül. (2020). Kättesaadav:

<https://www.ekre.ee/> (külastatud 08.05.2021).

Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna programm "Eesti eest!" (2019). Kättesaadav:

<https://www.ekre.ee/> (külastatud 08.05.2021).

Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna konservatiivne programm. Kättesaadav:

<https://www.ekre.ee/> (külastatud 08.05.2021)

ISAMAA

Isamaa Erakonna kodulehekül. (2020). Kättesaadav: <https://isamaa.ee/> (külastatud 08.05.2021).

Isamaa programm Riigikogu valimisteks. (2019). Kättesaadav: <https://isamaa.ee/> (külastatud 08.05.2021).

Isamaaliidu programm. (2005). Kättesaadav:

<https://web.archive.org/web/20050421141025/www.isamaaliit.ee/?id=31168>

(külastatud 08.05.2021).

KESKERAKOND

Eesti Keskerakonna kodulehekül. (2021). Kättesaadav: <https://keskerakond.ee/et/> (külastatud 08.05.2021).

Õiglane Eesti kõigile! Eesti Keskerakonna valimisplatvorm Riigikogu XIV koosseisu valimistel. (2019). Kättesaadav: <https://keskerakond.ee/et/> (külastatud 08.05.2021).

Eesti Keskerakonna programm. (2018). Kättesaadav: <https://keskerakond.ee/et/>

(külastatud 08.05.2021).

REFORMIERAKOND

Eesti Reformierakonna kodulehekülg. (2020). <https://www.reform.ee/> (külastatud 08.05.2021).

Parem Eesti. Eesti Reformierakonna valimisprogramm 2019. aasta Riigikogu valimisteks. (2019). Kättesaadav: <https://www.reform.ee/> (külastatud 08.05.2021).

Eesti Reformierakonna programm. (2005). Kättesaadav: <https://www.reform.ee/> (külastatud 08.05.2021).

SOTSIAALDEMOKRAATLIK ERAKOND

Sotsiaaldemokraatliku Erakonna kodulehekülg. (2021). <https://www.sotsid.ee/> (külastatud 08.05.2021).

SDE programm 2019. aasta Riigikogu valimisteks. (2019). Kättesaadav: <https://www.sotsid.ee/> (külastatud 08.05.2021).

Sotisaaldemokraatliku Erakonna programm. (2003). Kättesaadav: <https://www.sotsid.ee/> (külastatud 08.05.2021).

LISAD

LISA 1.

Manifesto Project'i kodeerimisjuhistes sisalduv koodistik.

Allikas: Manifesto Project'i kodulehekülg. Kättesaadav: <https://manifesto-project.wzb.eu/>

000- Tühi kategooria

VALDKOND 1: Välissuhted

101 Välissuhted: positiivne

102 Välissuhted: negatiivne

103 Anti-imperialism

104 Militarism: positiivne

105 Militarism: negatiivne

106 Rahu

107 Internatsionalism: positiivne

108 Euroopa Ühendus

109 Internatsionalism: negatiivne

110 Euroopa Ühendus: negatiivne

VALDKOND 2: Vabadus ja demokraatia

201 Vabadus ja inimõigused

202 Demokraatia

203 Konstitutsionalism: positiivne

204 Konstitutsionalism: negatiivne

VALDKOND 3: Poliitiline süsteem

301- Detsentraliseerimine

302- Tsentraliseerimine

411- Tehnoloogia ja infrastruktuur

412- Kontrollitud majandus

413- Riigistamine

414- Majanduslik alalhoidlikkus

415- Marksistlik analüüs

416- Majanduskasvu vastasus

VALDKOND 5: Heaolu ja elukvaliteet

501- Keskkonnakaitse

502- Kultuur

503- Sotsiaalne õiglus

504- Heaoluriigi laienemine

505- Heaoluriigi piiramine

506- Hariduse laienemine

507- Hariduse piiramine

VALDKOND 6: Ühiskond

601- Rahvuslik elulaad: positiivne

602- Rahvuslik elulaad: negatiivne

603- Traditsiooniline moraal: positiivne

604- Traditsiooniline moraal: negatiivne

303- Valitsemise efektiivsus

304- Poliitiline korrupsioon

305- Poliitiline autoritaarsus

VALDKOND 4: Majandus

401- Vabamajandus

402- Majanduslikud stiimulid

403- Turu reguleerimine

404- Majanduslik planeerimine

405- Korporatism

406- Proteksionism: positiivne

407- Proteksionism: negatiivne

408 Majanduslikud eesmärgid

409- Keynesi nõudluse juhtimine

410- Majanduskasv

605- Seadus ja kord

606- Kodanikumeelestatus

607- Multikulturalism: positiivne

608- Multikulturalism: negatiivne

VALDKOND 7: Sotsiaalsed grupid

701- Töögrupid: positiivne

702- Töögrupid: negatiivne

703- Põllumajandus ja farmerid

704- Keskklass ja professionaalsed grupid

705- Vähemusgrupid

706- Mittemajanduslikud demograafilised grupid

LISA 2. Parempoolsete väärtuste sisu Manifesto Project'i kodeerimisjuhistes.

Allikas: Manifesto Project'i kodulehekülg. Kättesaadav: <https://manifesto-project.wzb.eu/>

1. **„Militarism: positiivne** (kood 104) – vajadus säilitada või suurendada sõjalisi kulusi; vajadus tagada sõjaväes piisav tööjõud; relvajõudude moderniseerimise ja sõjalise tugevuse parandamise vajadus; ümberrelvastumise ja enesekaitse vajadus; vajadus säilitada sõjalise lepinguga seotud kohustused.“
2. **„Vabadus ja inimõigused** (kood 201) – soodsad mainimised isikuvabadusest ja kodanikuõigustest. Võib sisaldada järgmist: õigus sõna-, ajakirjandus-, kogunemisvabadusele jne; vabadus riiklikust sunnist poliitilises ja majandussfääris; vabadus bürokraatlikust kontrollist; individualismi idee.“
3. **„Konstitutsionalism: positiivne** (kood 203) – toetus põhiseaduse *status quo* säilitamisele. Toetus manifestiriigi põhiseaduse konkreetsetele aspektidele. Konstitutsionalismi kasutamine argumendina mistahes poliitikale.“
4. **„Poliitiline autoritaarsus** (kood 305) – viited manifestipartei valitsemispädevusele ja / või teise osapoole sellise pädevuse puudumisele. See hõlmab ka soodsaid maininguid tugeva ja / või stabiilse valitsuse soovitatavuse kohta üldiselt.“
5. **„Vabamajandus** (kood 401) – majandusmudelina mainitakse soodsalt vabaturgu ja vabaturukapitalismi. Võib sisaldada soodsaid viiteid järgnevale: *Laissez-faire* majandus; üksiku ettevõtte paremus riigi- ja kontrollisüsteemide ees; eraomandi õigused; isiklik ettevõtmine ja algatusvõime; vajadus takistusteta üksikute ettevõtete järele.“
6. **„Majanduslikud stiimulid** (kood 402) – pakkumisele suunatud majanduspoliitika soodsad mainimised (abi ettevõtetele, mitte tarbijatele). Võib sisaldada: rahalised ja muud stiimulid, näiteks toetused, maksusoodustused jne; palga- ja maksupoliitika ettevõtluse ärgitamiseks; ettevõtluse alustamise julgustamine.“

7. **„Proteksionism: negatiivne** (kood 407) – vabakaubanduse ja avatud turgude kontseptsiooni toetamine. Üleskutse kõigi turukaitsevahendite kaotamiseks (manifesti või mõnes muus riigis).“
8. **„Majanduslik alalhoidlikkus** (kood 414) – vajadus majanduslikult terve valitsuse poliitika kujundamiseks. Võib sisaldada üleskutsesid: eelarvepuudujäägi vähendamine; taandareng kriisis; säästlikkus ja kokkuhoid majandusraskuste korral; toetus traditsioonilistele majandusinstituutidele, nagu aktsiaturg ja pangandussüsteem; tugeva valuuta toetamine.“
9. **„Heaoluriigi piiramine** (kood 505) – riigi kulutuste piiramine sotsiaalteenustele või sotsiaalkindlustusele. Sotsiaalse täiendava põhimõtte (s.o erahooldus enne riiklikku hooldust) soodsad mainimised.“
10. **„Rahvuslik elulaad: positiivne** (kood 601) – soodsad mainingud manifestiriigi rahvusest, ajaloost ning üldised üleskutsed. Võib sisaldada: väljakujunenud riiklike ideede toetamine; üldine üleskutse kodakondsuse üle uhkust tundma; üleskutse patriotismile; üleskutse natsionalismile; mõnede vabaduste peatamine, et kaitsta riik õõnestamise eest.“
11. **„Traditsiooniline moraal: positiivne** (kood 603) – traditsiooniliste ja / või usuliste moraalsete väärtuste soodsad mainimised. Võib sisaldada: amoraalsuse ja ebatõese käitumise keelamine, tsensuur ja mahasurumine; traditsioonilise pere kui väärtuse säilitamine ja stabiilsus; usuliste instituutide rolli toetamine riigis ja ühiskonnas.“
12. **„Seadus ja kord** (kood 605) – soodsad mainingud rangest õiguskaitsest ja karmimast tegevusest kuritegevuse vastu. Viitab ainult manifestiriigi seadustiku *status quo* jõustumisele. Võib sisaldada: politsei toetuse ja ressursside suurendamine; karmim suhtumine kohtutes; sisejulgeoleku tähtsus.“
13. **„Kodanikumeelestatus** (kood 606) – taotleb rahvuslikku solidaarsust ja vajadust, et ühiskond näeks end ühtsena. Nõuab solidaarsust ja abi kaasinimestele, tuttavatele ja võõrastele. Võib sisaldada: kodanikuühiskonna soodne mainimine; kriiside ajal asotsiaalsetest hoiakutest lahtiütlemine; üleskutse avalikkuse meelsuse järele; avaliku huvi toetamine.“

LISA 3.

Lisa 3.1. Parempoolsete lausete hulk ja osakaal Reformierakonna programmides

VÄÄRTUS	EESTI REFORMIERAKOND			
	PÕHIPROGRAMM (2005)		VALIMISPLATVORM (2019)	
	Parempoolsete väärtuste hulk	Parempoolsete väärtuste osakaal	Parempoolsete väärtuste hulk	Parempoolsete väärtuste osakaal
Militarism: positiivne (104)	13	10,7%	45	27,8%
Vabadus ja inimõigused (201)	24	19,7%	7	4,3%
Konstitutsionalism: positiivne (203)	1	0,8%	2	1,2%
Poliitiline autoritaarsus (305)	0	0%	1	0,6%
Vabamajandus (401)	15	12,3%	14	8,6%
Majanduslikud stiimulid (402)	4	3,3%	10	6,2%
Proteksionism: negatiivne (407)	0	0%	0	0%
Majanduslik alalhoidlikkus (414)	3	2,5%	15	9,3%
Heaoluriigi piiramine (505)	0	0%	1	0,6%
Rahvuslik elulaad: positiivne (601)	15	12,3%	21	13,0%
Traditsioonilised moraalsed: positiivne (603)	9	7,4%	4	2,5%
Seadus ja kord (605)	12	9,8%	18	11,1%

Kodanikumeel estatus (606)	26	21,3%	24	14,8%
KOKKU	122		162	

Lisa 3.2. Parempoolsete lausete hulk ja osakaal Keskerakonna programmides.

VÄÄRTUS	KESKERAKOND			
	PÕHIPROGRAMM (2018)		VALIMISPLATVORM (2019)	
	Parempoolsete väärtuste hulk	Parempoolsete väärtuste osakaal	Parempoolsete väärtuste hulk	Parempoolsete väärtuste osakaal
Militarism: positiivne (104)	11	13,4%	35	23,6%
Vabadus ja inimõigused (201)	8	9,8%	17	11,5%
Konstitutsionalism: positiivne (203)	6	7,3%	4	2,7%
Poliitiline autoritaarsus (305)	2	2,4%	3	2,0%
Vabamajandus (401)	2	2,4%	2	1,4%
Majanduslikud stiimulid (402)	1	1,2%	8	5,4%
Proteksionism : negatiivne (407)	1	1,2%	0	0%
Majanduslik alalhoidlikkus (414)	1	1,2%	0	0%
Healuriigi piiramine (505)	0	0%	0	0%
Rahvuslik elulaad: positiivne (601)	25	30,5%	13	8,8%
Traditsioonilise moraal: positiivne (603)	5	6,1%	5	3,4%
Seadus ja kord (605)	6	7,3%	46	31,1%

Kodanikumeel estatus (606)	14	17,1%	15	10,1%
KOKKU	82		148	

Lisa 3.3. Parempoolsete lausete hulk ja osakaal EKRE programmides.

VÄÄRTUS	EKRE			
	PÕHIPROGRAMM		VALIMISPLATVORM (2019)	
	Parempoolsete väärtuste hulk	Parempoolsete väärtuste osakaal	Parempoolsete väärtuste hulk	Parempoolsete väärtuste osakaal
Militarism: positiivne (104)	28	19,7%	9	19,6%
Vabadus ja inimõigused (201)	3	2,1%	1	2,2%
Konstitutsionalism: positiivne (203)	5	3,5%	0	0%
Poliitiline autoritaarsus (305)	0	0%	2	4,3%
Vabamajandus (401)	1	0,7%	0	0%
Majanduslikud stiimulid (402)	12	8,5%	1	2,2%
Proteksionism : negatiivne (407)	0	0%	0	0%
Majanduslik alalhoidlikkus (414)	2	1,4%	0	0%
Heaoluriigi piiramine (505)	3	2,1%	0	0%
Rahvuslik elulaad: positiivne (601)	39	27,5%	19	41,3%
Traditsiooniline moraal: positiivne (603)	10	7,0%	8	17,4%
Seadus ja kord (605)	35	24,6%	6	13,0%

Kodanikumeel estatus (606)	4	2,8%	0	0%
KOKKU	142		46	

Lisa 3.4. Parempoolsete lausete hulk ja osakaal Isamaa programmides.

VÄÄRTUS	ISAMAA			
	PÕHIPROGRAMM (2005)		VALIMISPLATVORM (2019)	
	Parempoolsete väärtuste hulk	Parempoolsete väärtuste osakaal	Parempoolsete väärtuste hulk	Parempoolsete väärtuste osakaal
Militarism: positiivne (104)	36	11,6%	31	18,3%
Vabadus ja inimõigused (201)	5	1,6%	9	5,3%
Konstitutsionalism: positiivne (203)	0	0%	0	0%
Poliitiline autoritaarsus (305)	11	3,5%	1	0,6%
Vabamajandus (401)	8	2,6%	12	7,1%
Majanduslikud stiimulid (402)	3	1,0%	10	5,9%
Proteksionism: negatiivne (407)	1	0,3%	5	3,0%
Majanduslik alalhoidlikkus (414)	2	0,7%	1	0,6%
Heaoluriigi piiramine (505)	5	1,6%	4	2,4%
Rahvuslik elulaad: positiivne (601)	103	33,2%	39	23,1%
Traditsiooniline moraal: positiivne (603)	49	15,8%	17	10,1%

Seadus ja kord (605)	49	15,8%	29	17,2%
Kodanikumelestatus (606)	38	12,3%	11	6,5%
KOKKU	310		169	

Lisa 3.5. Parempoolsete lausete hulk ja osakaal SDE programmides.

VÄÄRTUS	SOTSIAALDEMOKRAATLIK ERAKOND			
	PÕHIPROGRAMM (2003)		VALIMISPLATVORM (2019)	
	Parempoolsete väärtuste hulk	Parempoolsete väärtuste osakaal	Parempoolsete väärtuste hulk	Parempoolsete väärtuste osakaal
Militarism: positiivne (104)	26	21,8%	22	17,6%
Vabadus ja inimõigused (201)	9	7,6%	2	1,6%
Konstitutsionalism: positiivne (203)	0	0%	0	0%
Poliitiline autoritaarsus (305)	0	0%	1	0,8%
Vabamajandus (401)	4	3,4%	6	4,8%
Majanduslikud stiimulid (402)	5	4,2%	13	10,4%
Proteksionism: negatiivne (407)	0	0%	0	0%
Majanduslik alalhoidlikkus (414)	2	1,7%	0	0%
Healuriigi piiramine (505)	2	1,7%	0	0%
Rahvuslik elulaad: positiivne (601)	8	6,7%	8	6,4%
Traditsiooniline moraal: positiivne (603)	17	14,3%	7	5,6%
Seadus ja kord (605)	29	24,4%	49	39,2%
Kodanikumelestatus (606)	17	14,3%	17	13,6%
KOKKU	119		125	

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Anett Altmäe (isikukood: 49905035221) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose “Parempoolsus Eesti parlamendierakondade põhiprogrammides ja 2019. aasta valimisplatvormides” („Right-Wing Aspects in the Main Programs and in the 2019 Electoral Programs of Estonian Parliamentary Parties“), mille juhendaja on Rein Toomla

1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace’is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace’i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 17.05.2021

Anett Altmäe